

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНАЪАТИ

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

3 МАРТ, №9 (3296)

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНАЪАТИ

1956 йил 4 ЯНВАРДАН НАШР ЭТИЛА БОШЛАГАН

1995 йил

ГАФАККУР ОЗОД БЎЛМАСА, ОНГ ВА ШУҒУР ТАЪДИҚДАН, ҚУЛЛИКДАН ҚУТИЛМАСА, ИНСОН ТҶАМ ОЗОД БЎЛА ОЛМАЙДИ.

Ислон КАРИМОВ

ЯНГИ АСР БУСАҒАСИДА

Хар қандай жамият тараққиётида, хар бир миллат равнақида узиға хос туб бурилиш нуқталари бўлади. Бундай нуқталарни аввало илоҳий тақдирнинг ўзи белгилайди. Аммо инсон конкрет замон ва макондаги ўз фаолияти, турмуш тарзи, ет-рофида кечатган ғожа-ҳодисаларга муносабати билан ҳам ногаҳоний бурилишларга сабабчи бўлади. Бундай бурилиш туфайли жамият бутунлай ўзгариб кетиши ёхуд батамом инкор этилиши, инкор этилмаган тақдирда эса янги сифат босқичга кўтарилиши, тафаккур қанот қўқиши, зулм ва истибод занжирлари парчаланиб, одамзод ўз тақдирини кулига олиши ва... аксинча, фақуллода бурилиш туфайли бутун бир жамият, бутун бир халқ зулмат пардалари остида қолиши, эрк, тараққиёт, фикр мустақиллиги қийналган ташлангани ҳам мумкин.

Уч еттинчи йил кўзида айни шундай бўлган эди. Тўқсонинчи йиллар бошида биз моҳиятига қура на бир миллат, на бир тузум ва на бир конкрет макон мафкурага эришганидан, бутун бир олам, жамми инсоният тақдирини билан боғлиқ БУРИЛИШНИНГ гувоҳи бўлиб, ҳуқуқий асослари пуч, маънавий асослари оқибатга қўйиб, ҳуқуқий империя емирилди, мафкура деворлари қулади. Тарқибга ошқора зуравонлик, босқинчилик йўли билан киритилган жумҳуриятларнинг жафоқаш халқлари мустақилликка эришдилар. Болтиқбуйи, Кафқоз ва Марказий Осиё халқлари ҳаётида янги давр бошланди.

Мустақиллик шариғатида кечган дастлабки уч йил ичида Ўзбекистон ўтиш даврининг дастлабки ташкилий босқинчида муваффақиятли ўтди. Қиска вақт ичида қурилажақ адолатли, озо, демократик жамиятнинг асосий пойдеворлари вужудга келди, маънавий ва ҳуқуқий асослари, устивор йўналишлари, ички ва ташқи сийосати, ривожланиш тамойиллари шаклланди. Жамият ва халқ ҳаётининг деярли барча соҳалари бутунли янгина шароит талабларидан келиб чиққан ҳолда ислох қилин-моқда. Ўзбекистон жамон ҳамжамияти куз унгида ўтиш даври-нинг ташкилий босқинчида осойишта, тинчлик-тоқулик билан ўтди. Айрим башораттуғилар уйлангандек, кескинликлар, мил-латлараро можоролар, талотулар эҳт бергани йўқ. Бунинг бо-си шундаки, хар қандай демократик жараён, қай замон, қай маконда бўлмасин, узиға хос объектив қонуниятлар асосида ривожланади. Бу қонуниятларнинг узак моҳияти шундаки, хар қандай мақсад, энг аввало қули мантиққа асосланмоғи ке-рак. Танланган хар қандай йул бошида ҳам ана шу қули мантиқ турмоғи лозим. Шу жиҳатдан қараганда Ўзбекистонда янги, адолатли жамият барпо этиш учун ҳамма асослар мав-жуд эди. Гап шундаки, биз ўз миллий давлатчилигимизни ас-лада қайтадан тикламоқчимиз. Бум-буш майдонда от сураёт-ганимиз йўқ. Бизда жаҳон давлатчилиги тарихида ҳамон эт-лон бўлиб қолган тақдир ҳуқуқий мукамал, маънавий адолатли давлат мавжуд эди. Унинг асослар сийосатдан ҳамон бекқатар ўтиб қолган шакли шавоқилларни, қадриятларни, бекқатар тизими, ички ва ташқи сийосати халқимизнинг руҳига, урф-одатлари, таомилларига ҳа ва мосдир. Бундай давлатнинг шарҳона гузал фелсафаси, доншамонлик мушоабаси дунё-ни ҳамон мафтун этиб келади. Биз ана шу буюк иморатни, иймон-этиқодимизга ярашқили уйни қай тикламоқчимиз, уни ўтмишининг мунаваар ва бугунининг бойқ қадриятлари бил-дан зийнатламоқчимиз.

Собиқ империядан бизга жуда оғир, гайрихалқий иллат-лар ботқоғига ботиб кетган мураккаб мерос қолди. Бу «ме-рос» — сизу мендан ташқарида, алоҳида, бир жойга тахтла-михлал қуйилган эмас, аксинча, вужудимизга чирмовудай ёпишган, онг-шурримизни захарлаган, руҳимизни қирлаган, иймонимизни сустлаштирган, жамиятни деярли даҳрий қилиб бўлабзган эди. Мана шундай бир пайтда мустақиллик бизга узиимизнинг асил меросимизни — динимизни, тилимизни, маънавий бойликларимизни қайтариб берди. Илоҳий, маъна-вий ахлоқий қитобларни қайтариб берди. Уларни дилимизга жо қила бошладик. Қанбалримиз Кўрзонни қарим, Ҳадису шар-иф маънавияти билан боғлиқ бўлиб кетди. Ўзбекистон мустақиллигининг дастлабки дадил одиллари турғисида гап борар экан, ана шунини таъкидламоқ лозимки, биз янги, одил жамият қурилишини миллий ёки минтақавий қобкига уралган ҳолда эмас, камкорлик эшикларини кенг очиб, дунёга кул узатиб, дунёвий андозалардан фойдаланган ҳолда қурмоқчимиз. Дунё бизни таний бошлади, эшита бошлади, биз билан ҳисоблаша, масхалатлаша бошлади ва, ўз набаи-тада, биз ҳам дунёни тинглагомоқчимиз, дунёвий мезонларга амал қилмоқчимиз, жаҳоирларни сандигидан баҳраманд бўлмоқчи-миз. Мана, шунинг учун ҳам мустақиллик одиллари мамлака-тимизда ортика ҳов-шувларсиз, сунъий тезлаштирилсиз, ўтмиш йилларига ҳос сохта сафарбарликларсиз кечмоқда. Баъзан тоқат қилишга турри қелаётганин, муаммолар ечимини топиш осон кечмаётганин, қийинчиликлар мавжудлиги ҳам сир эмас. Топширилган ишни барбод қилаётганлар, ишонччи оқ-лаётганлар, ҳамон эски замонлар таъсирини юрганлар ва яна очқорди... Шун эски замонларни қўқсатганлар, ҳам оз эмас. Тоқат шу маънодада, биз ва тинчлик ёки мамон ўшган й кураётганимиз йўқ. Бизнинг озо ва маърифатли давлатимиз олис келажакдаги авлодларимизга бус-бутун етиб бориши-ни, бугунги тарихий, долғали кунлардан чиқмак мерос бўлиб қолишини истаймиз.

Президент Ислон Каримовнинг Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг биринчи сессиясидаги маърузасини ҳеч муволагасиз давлатимизнинг узоқ муддатга мулжалланган, кенг қамровли ривожланиш дастури, тараққиётимизнинг устивор йўналишлари дейиш мумкин. Унда уртага қуйилган вазифа ва концепциялар чуқур илмий асосга, ҳаётий тажрибага эга экан-лиги билан ҳам характерлидир.

Демократия — бизнинг бош бўлимизидир. Мақсадимиз аниқ — бозор иқтисоди тамойилларига асосланган эркин, очик, де-мократик давлат қуриш. Бироқ ана шу мақсад сари қадам қўйиб эканмиз, «курафтан давлатимизнинг шаклини, қиёфаси-ни борасида яққол тасаввур қилишимиз керак... Давлат қури-лиш борасида танқидий нуқта назарсиз қабул қилинадиган тайёр қилиб ва андозалар йўқ. Дунёда бир-бирини айнан ўқ-шаган иккита инсон бўлмагандек, биз бирга айнан ўқшаган иккита давлат ҳам йўқ. Бундай бўлиши мумкин ҳам эмас. Хар бир давлат — бетакор ижтимоий ҳодисадир. У хар қайси халқ тарихий ва маънавий тараққиётининг ҳосилдир, унинг ўзиға хос маданияти ривожининг натижасидир». Бугун жамиятимизда чуқур ижтимоий жаранлар кечмоқда. Улар орасида мулкка муносабат масаласи ҳам бор. Инсонни-нинг узиға хос «мен» ва шу «мен» замиридаги индивидуал ман-фаатларини англай билмаган, инкор этган собиқ мафкура до-ҳийларининг аниқ қисматига қарши уларок, бизда энди мил-лий истисқол мафкураси асосида хар бир шахс, хар бир фу-қаро учун ўзалиғини намоён қилиш, ўз меҳнати, истеъдоди, ижоди ва илмий тафаккури меваларидан тула баҳраманд бў-лиши имкониятлари яратилмоқда. Аммо бундан имконият, юр-тубошимизнинг фикрича, жамиятнинг кескин тақабалланишига, маълум кишиларнинг ҳаддан ташқари бой-бадавлат бўлиб ке-тиши маълум тоқва кишиларнинг камбағал-қашшоқларга айрили қолишига олиб келмаслиги керак. Бунинг учун эса одамларга, беистисно ҳар бир кишига қарай қўбилятини, истеъдодини намоён қилиши учун кенг ва тенг имкониятлар яратилиши зарур. Давлатимизнинг талбиркорлар, ишбилар-монларга йўл очиб бераётганлиги, узлиқини намоён қилиш йу-лидаги тусиларининг олиб ташлиниши бу борадаги дастлабки қадамлардир.

Шу билан бирга, юртубошимизнинг тақидиллаша, жамиятда сийсий, миллатлараро, ижтимоий ва моддий тенглик таъмин-ловчи самарали тизимга асосланган қонунар қабул қилиниши зарур. Одамлар ўртасида мулкдорлик жиҳатидан тафовут-нинг қунайиб бориш тенденцияси жамиятимиз учун ташвишчи аломат ҳисобланмоғи керак.

Бир вақтлар «қадрлар олтин фондими», деган машҳур ибора бўларди. Собиқ тузум бу иборадан бағоят унмлли фойдалан-ганлиги ёдимизда. Замонлар ўзгарishi, жамият янгилаinishи мумкин. Аммо хар қандай шароитда ҳам конкрет вазифаларни конкрет одамлар бажаради. Олга сурияётган мақсадларнинг нечоғли тула амалга ошиши куп жиҳатдан бошқарув тизими-

МУБОРАК РАМАЗОН ҲАЙИТИ МУНОСАБАТИ БИЛАН МОВАРОУННАҲР МУСУЛМОНЛАРИ ИДОРАСИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ХАЛҚИГА БАЙРАМ ТАБРИКНОМАСИ

Ассалому алайкум ва раҳматуллоҳи ва баракотуҳ! Мухтарам ҳамюртлар, азиз биродарлар, мунос она-хонлар ва опа-сингиллар! Сизларни муборак Рама-зон ҳайити байрами билан Мовароуннаҳр мусулмонлари идораси номидан самимий табриқлаймиз, сизларга жо-нам дийримиз равнақи йу-лида қилаётган барча хайр-ли ишларингизда ҳақ таоло-нинг узидан мадад сураймиз. Аллоҳ Таолога беадад шу-қрлар булсинки, Ийд Рама-зон ҳайитини баркамол адо этишликка ўзи муяссар айла-ди. Бу улуг айёмда қилган ибодатларимиз, хайрли амалларимизни Ҳақ Таоло даргоҳида қабул айлаб, ик-лосу этиқодимизга яраша туганмас хазинани гайбияс-дан қулдан-қул ажру савоб-лар ато айлаган бўлсин. Мана, турт илдирки, ҳур дийримиз мусулмонлари Ийд

Муборак Рамазон ҳайити байрами билан Мовароуннаҳр мусулмонлари идорасининг ўзбекистон халқига байрам табриқномаси.

8 **ҒАҒУР** **ҒУЛОМ** **ҲАЗИЛАРИ**

АҲУК ИҶНАЛИШИ

Хар қандай одамнинг тақ-дирда жиддий бир давр ке-ларкан. Айниқса, эркак киши-нинг ҳаётида бу катта рол уйнайди. Назаримда, мен учун ана шундай пайт келди. Бу-ни, аввало, Ўзбекистон Олий Мажлисига депутатликка ном-зодим қуйилган вақтда ҳис эт-ди. Чунки сайлов компания-си охиридаги боргани сари масъулият ҳам ортиб бора-верди. Мен билан бирга ном-зодлари қуйилган одамлар ҳам узиға яраша мавқега эга эдилар. Шунинг учун сайло-дан муваффақиятли ўтишим менга масъулият билан бир-га, гуруҳ ҳам бағишлайди. Эҳ-тимол, сайловдолик компания-сида олдимга қуйган дасту-рини сайловчиларга маъқул бўлгандир. Дастуриимнинг асо-сини айвдилар, соғлом авлод-ни тарбиялаш, маънавий бар-камолликка эришиш масала-лари ташкил этади. Чунки хар қандай шароитда ҳам хар бир соҳани ривожлантириш учун, аввало, одамлар маданияти бўлиши керак. Бу эса бирин-чи навбатда тарбияга боғлиқ. Хуллас, назаримда, бугун бу-лар олдимизда турган асосий вазифалардир.

ҒАҒУР ЗОКИРОВ, Ўзбекистон халқ депутати

УМУМХАЛҚ РЕФЕРЕНДУМИ ҲАҚИДА

Ўзбекистон Республикаси парламенти ташаббус билан республика Президентининг ваколатини 1997 йилдан то 2000 йилга қадар узайтириш ҳақида умумхалқ Референдумини ўтказишга қарор қилинди. Парламент қарорини қандай изоҳлаш мумкин? Биринчидан, Ўзбекистон Республикасининг Конституция-сига асосан Президент айна вақтда Вазирлар Мақамасининг Раиси ҳамдир. Бу ҳолат Конституциянинг 89-модда, 2-қисмида акс эттирилган. Маълумки, Ўзбекистон Президенти 1991 йил охирида умум-халқ сайлови натижасида беш йил муддатга сайланган эди, яъни Президентнинг ваколати 1997 йилга қадар давом эти-ши лозим.

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Мақамасининг Раиси бўлиш Президентнинг ва Олий Мажлисининг ваколатлари ўртасидаги бу номутаносибликка барҳам бериш, қонуңчилик ва ижро ҳокимиятлари фаолиятини уйғунлаштириш ва мувофиқлаштириш мақсадида Президентнинг ваколатини Олий Мажлис ваколатлари амал қиладиган муддатга қадар узайтириш тақозо этилади.

Нега бу масала айна ҳозирги кунда алоҳида аҳамият касб этмоқда? Мамлакатимизда давлатчилик шаклланиётган, бошқару-нинг самарали шакли вужудга келаятган бир пайтда, иқтисо-дийтишимизда оламшумул ислохотлар жорий этилаётган бир пайтда, маънавиятимиз қайта тикланиб, қуч-қувватга тулиб, халқимиз истиқболига хизмат қилаётган бир пайтда, лунда қилиб айтганда, халқимизнинг ҳаётини барқарорлаштириш мақсадида аниқ белгилаб олинган сийосатни оғишмасдан, бе-ҳуда тортишувларсиз, гоят изчиллик билан охирига етказиш даркор.

Иккинчидан, дунё тажрибаси шунини курсатдики, давлат бошқаруви тармоқлари бўлиш қонуңчилик, ижрочилик ва суд ҳоки-миятларининг муайян бир даврининг ўзида шаклланиши, улар-нинг келажакда узаро муносабатларини мувофиқлаштириши учун, олдинда турган муаммо ва вазифаларни оқилона ҳал этишда бир ёқадан бош чиқариб, соғлом муҳит ва «соғлом мусобақа шароитида фаол меҳнат қилишлари учун қулай за-мин яратилади.

Қонуңчилик, суд ва ижро ҳокимияти ўртасидаги ваколат-ларнинг вақт жиҳатидан муносабиди сайловчиларнинг айнаи шу даврдаги онги ва кайфиятига ҳам тула жавоб беради, мамлакатимиздаги сийсий-ижтимоий барқарорлиқни, респу-бликамиз мустақиллигини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Учинчидан, ўтказиладиган Референдум нафақат Прези-дент ваколатини узайтириш масаласига умумхалқ муносаба-тини белгилабгина қолмасдан, бугунги кунда Ўзбекистонда амалга оширилаётган давлат сийосати, ҳаётимизда бўлаёт-ган ўзгаришларга, истиқбол сари қуйилаётган қадамларимиз-га, умуман, жамиятдаги ислохотларга сайловчиларнинг асил муносабатларини ҳам аниқлашга имкон беради.

Тўртинчидан, бугун — режа ва мақсадларимизни амалга оширишнинг энг нозик ва энг масъулиятли бир пайти. Айни шундай шароитда Олий ҳамда маҳаллий вақиллик ҳокимият-ларнинг ва давлат бошлиқининг фаолиятини муайян бир вақтда ҳал қилиб, ундан кейин ортика сийсий бахсла-шувларни, сайлов ташвишлари ва юмшларини йиғиштириб, ҳокимиятнинг барча тармоқлари баробар бел боғлаб, ишо-нча сазовор бўлган барча шахслар халқимизга берган ваъда-ларига вафодор бўлиб, зиммаларига олган мажбуриятлари-ни амалга ошириш учун астойдил ишлаши, меҳнат қилиши керак.

ЎЗБЕК ЭЛИНИНГ БОНУСИ

Худонинг қорган хамири эканми, одамзод ўз аёли устидан куп тахриблар ўтказди. Куп замонлар, куп халқлар уни яруғ олам-дан яшириб келдилар. Ойдан ҳам, кундан ҳам қизғондилар. Баъзи замонларда уни товус қилиб қуйди-лар, баъзида қумри, баъзида бедоҳ... Ҳар ҳолат фақат қулдан дон эди. Узи дон топмайди, дедилар. Баъзан нафисроқ бўлсин деб, қизчага соли-ли улайтиридилар ва баъзан улган эр у дунё-да ёлғиз қолмасин деб, қуриб ёқдилар. Ва шулар боис одамзоднинг боши неча ун-минг йиллар таназзулдан чиқмади. Тараққиёт тортиди. Қон тукчишлар қизиди. Адолатсизлик-лар устма уст, қават-қават йиғилди. Тарих адо-латсизликларнинг қатламларидан иборат йура-ма бўлиб қолди. Одамзод ўз аёлини нега бунчалар қизғониб келдикини? Ези унга узининг энг нозик, энг ноёб, ҳавт-мамонтини белгилайдиган сирин деб қарадими? Ва бу илоҳий сир устидан ўз ҳукмронлигини урнатди? Бу саволларнинг бариди балки ҳақиқат ул-ши бордир. Фақат уларни жамлаб, мен аёл ҳодисасини фасона деб атаган бўлардим. Бун-да ҳеч бир янгилик йўқ. Шарқнинг қуна маҳ-зун газелиети аёлга фақат фасона деб қара-гани сир эмас. Лекин бугунги теъзор замонда уни яна бир қарра фасона деб тақоррлаш одам-га фарағат беради. Мана бугун шундай эрки замонга келдик. Энди аёли товус, қумри, бедоҳ... дейиш жу-да ҳам эриш туюлди. Ушатишлар жуда ҳам эскириб қолган. Ижтимоий муносабатларнинг тараққиёти аёлга мислиси ранг-баранг фаолият майдонини очди. Умуман, тараққиёт тушуниши ва унга те-гишли барча ҳодисалар аёлининг жамиятда тур-ган ўрни, эрки ва қанқейиға тула боғлиқ. Аёл ишор ва қўрқоқ ёрда ҳаёт ҳам ишор ва қўрқинча тула эканлиги хар томонлама, хар ерда исботланган. Ночор аёл қудратли эрлар ва уқтам қизларни еттиштириб беролмайди. «УзАС-нинг утган сонида актриса Масъумхо-

Иброҳим ҒАҒУРОВ

ШЕЪРЛАРИ ЯНГРАБ ҚОЛГАН ШОИРЛАР

Улуг айём кунларида марҳумларни хотирлаш, улар ҳақида тиловот қи-либ, дуолар қилиш хайр-ли ишлардандир. Айниқ-са муборак рамазон ойи-да эсланишнинг хосияти ва савоби катта. 28 феврал кунини Ўзбекистон Ёзувчи-лар уюшмасида ҳаётдан бевақт куз юмган истеъдодли шоирлар Тилак Жўра, Асқар Қосим, Амиркул Пулкан, Чори Аваз, Назар Шўқур хоти-расига бағишланган мар-росим бўлди. Машҳур олим, қуллаб шоирларга сабоқ берган устоз Ғайбулла Салом кат-та умид билан шеърят билан гапирди. Жамол Ка-мол, Ботир Норбоев, Эш-қобул Шўқур, Йўлдош Эш-бек, Мирзапулат Топшула-тов, Саодат Пулканова, Мухаммадали Қушмоқов, Рустам Мусурмон, А. Маҳ-кам, Рустам Саид ва бош-қалар сузга чиқиб, шу шоирлар ҳақидаги хотира-ларини сузладилар, улар-га бағишланган шеърлари-дан ўқидилар. Хотира маросимини шоир Иқром Отамуродов олиб борди.

М. ЖАЛИЛОВ

(Давоми 2-бетда)

(Боши 1-бетда)

да, давлат идораларида хизматда бўлган кишиларнинг салоҳиятига, садоқатига, фидойилигига боғлиқдир. Шу билан ҳам юртовшимиз маънавий дунёда давлат хизматчиларининг маънавий турғисида қонун қабул қилиш тақдирини уртага қўйди. Бу қонунда ва унинг асосида қабул қилинадиган меъририй ҳужжатларда қонун ҳақида давлат хизматида бўлган кишиларнинг уларнинг ҳуқуқ ва бурчлари, масъулияти, моддий ва маънавий рағбатлантирилиши ва энг муҳими, ижтимоий ҳимояси, хизматлари аъзага белгиланадиган имтиёзлари аниқ равшан ақс этади.

Бундай ҳуқуқий ҳужжатларнинг қабул қилиниши, аминманки, кутилганидан зиёд натижаларга олиб келади. Чунки у ёки бу даражадаги раҳбарлик лавозиминда, идора хизматида бўлган кишилар моддий ва маънавий жиҳатдан давлат ҳимоясида эканликларини ҳис этган ҳолда кунгилини тўқ қилиб янада умумий меҳнат қиладилар. Бугун ишдаман, амалдаман, эртага бўшаб қолсам аҳволим нима кечад, деган ҳақдаки урин қолмайди, қўлим узунлигида қўйин-қўнжимни тўдириб олай, дег қингир йулларга оғиб кетиш ҳолларининг пайи қирқилади. Айни пайтда қадрларнинг тоширилган ишга нисбатан масъулияти ошадди, талаб ва назорат кучайди.

Маънавият инсон ва давлат уртасидаги муносабатларга алоҳида эътибор берилган. Бу давлатимизнинг бутунги барча саноат-хизматчилари, жамки ишловчиларнинг мақсади Инсон манфаатларига йўналтирилган экан, бу муносабатлар ҳаммадиқа диктаторлик бўлиши лозим. Чунки, «давлат ва давлат ҳокимиятининг барча тармоқлари уш фаолиятини инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва қўриқлаш ишига сафарбар қилгандагина уш вафосини тўғри адо этган ҳисобланади. Бу қондан ҳамма тан олиши, бу қондага ҳамма итоат қилиши шарт».

Олга суриллаётган маънавий концепциялардан бири — жамиятимизнинг маънавий қиёфасини белгилаб берувчи ижодий меҳнат соҳаларидир. «Ижодий меҳнат қадр-қимматини оширишнинг ҳуқуқий асосларини яратиш керак, — дейилади маърузада. — Ижодий бирлашмалар, илмий, илмий-техник жамоалар ва уюмлар фаолиятини кенгайтириш учун янгидан-янги имкониятларни яхшироқ келтириш лозим. Бир сўз билан айтганда, биз жамиятимизда инсоннинг уш қобилиятини, табиат ато этган иқтидорини ва истеъдодини тўла намойиш этиши учун, адабиёт, санъат ва умуман эркин ижодий фаолият ривож учун зарур шароитларни яратилиши лозим».

Маънавият — жамият ривожининг асосий пойдевори ҳисоб-

ланадиган кенг қамровли тушунчидир. Маънавият инсон тафаккурига, турмуш тарзига ва шулар қаторида иқтисодга, сивасга, ижтимоий муносабатларга ҳам беvosита таъсир қўрилади. Юксак маънавият ҳар қандай мураккаб муаммоларни ҳам тинч, маърифий йуллар билан ҳал этиш имконини беради. Шу сабабли ҳам республикамизда маънавиятни ривожлантиришга алоҳида эътибор берилмоқда. Эеро, «тафаккур овоз бўлмаса, онг ва шуур таъйиндан, қўлдан қутулмаса, инсон тула овоз бўлолмайди».

Эски тузумдан қолган таомиллардан, унинг ҳукмрон мафкураси таъсирдан қутулиш осон кечмаётгани йўқ. Жамият янгилаётган экан, одамлар ҳаётида, дунёқарашида жиддий ўзгаришлар юз бериши табиий. Бизнинг мисолимизда бу янгилаш бозор муносабатларига ўтиш билан бирга кечмоқдаки, бу ўз-ўзидан маълум қийинчи-

ЯНГИ АСР БЎСАҒАСИДА

ликларни, узиллишларни ҳам келтириб чиқарди. Аммо, бундан ўтиш дарида ёки бозор муносабатлари шароитида маънавият масалаларига эътибор сусаяди, деган фикр келиб чиқмаслиги керак. Давлатлик иқтисодий ўнгилиши, иқтисодий тикланиши, иқтисодий ривожланиши маънавий ўнгилиши, маънавий покланиши, маънавий кўсалиши билан ўнги бўлишини зарур деб ҳисобламоқда. Демак, маънавият ва иқтисод бир-бирини инкор этмайди, аксинча бир-бирини қувватлаб, бир-бирини ривожлантириш боради. «Бу йилни эсон-омон бошиб ўтишимиз керак, — деди Ислам Каримов, — Ана шу ўтиш дарида катта қийинчиликлар туғдираватгани табиий. Бир нарсани тан олишимиз даркор. Агарки, мафкура, маърифат, одамларимизнинг дунёқараши, тафаккури оқсалишининг аҳамиятини жамиятимиз иқтисодига учун яхши ангаётган эканми, авваламбор, манашу йўлда узини ямаётган тадбиркор, ижодкор зиёлилар, ўқитувчилар, шифокорлар, олимларимизга етарли даражада шароит яратиб, ижтимоий жиҳатдан таъминлаб бориш бизнинг вазифамиздир».

Олий мажлис минбаридан туриб юртовшимиз халқимизнинг келажак учун сув ва ҳаводий зарур бўлган маънавий соҳага давлатнинг ўзи бош ҳомий бўлиши лозимлигини, бу ўз ноқис тарбиявий соҳани ўш ҳолга ташлаб қўйиб бўлмаслигини таъкидлади. Бу ҳам ҳурлик шу соҳа кишилари зиммасига жуда катта масъулият юк-

лайди. Қадрларни танлашда янгилашмасликни тақозо этади. Чунки «маърифатсиз раҳбар ҳамма шунга теваргадида маърифатсиз раҳбарчалари йнгиш билан машғул бўлади. Чунки унинг ягона мақсади уш амалини мустақамлашдан иборат бўлиб қолади. Шу сабабдан ҳам у гаирати, фидойи, маърифати кишиларни ҳокимиятга янгилаштирамаслика тиришади, уларни бадном қилади, уларнинг ютуғини азобланади».

Юртовшимиз маърузасида баён қилинган истиқбол тамойиллари бугун мамлакатимизнинг ҳамма ерида, меҳнат жамоаларида қизиқиб билан ўрганилмоқда. Чунки бу тамойиллар ҳар бир кишини Ватанини севишга, бойликларини қўлайтиришга, қадриятларини асраб-авайлашга, ҳалолликка, покликка ундайди, фидойи инсонларни, хусусан бутун умрини халқ бахт-саодати йўлига тиккан ижод-

корларни руҳлантиришга даъват этади. Ота-боболаримиз эътиқод қилган Ислам дини биз учун ҳам имон, ҳам ахлоқ, ҳам диниёт, ҳам маърифат эканлиги самимийлик билан ўқдирилади. «Демократик янгилаш палласига қирар эканми, руҳий покланиши ҳам унутмайлик, тараққийимизга гов бўладиган маънавий риворликдан тезроқ қутулайлик». Демак, вазифа шундан иборатки, дин халқ маънавиятининг, маърифатининг юксалишига катта ҳисса қўшиб келган экан, бугунги ишларимизни режалаштиришда динни энг аввало, ҳам миллий, ҳам умуминсоний қадрият сифатида эътиборда тутмоқ лозим.

Президентимиз оммавий ахборот воситалари фаолиятига ҳам алоҳида тўқилиб ўтиди. Кейинги пайларда ҳукуматимиз маънавий хизматлари турмуш шароитини яхшилаш, журналистларни моддий ва маънавий жиҳатдан қўллаб-қувватлаш, бир қанча наирларни давлат ҳимоясига олиш борасида қатор тадбирлар белгилади ва амалга оширди. Эеро, маънавий ҳам маънавиятнинг уш ноқис соҳаларидан бири ҳисобланади. У моҳиятига қўра жамиятнинг тиниқ ва ҳолис ойнаси сифатида тараққийта, маънавий юксалишига хизмат қилади. Мустақилликка эришишда, собиқ Иттифок исқанжасидан қутулишда журналистлар ижодкор зиёлиларнинг олдинги сафларида бўлганлари сир эмас. Аммо, эътироз этиш ҳам керакки, бугунги келг маънавийнинг сўзи бир мунча сусаяди, савлашди,

танқид ва таҳлил қамайдди. Шу ҳолатдан келиб чиққан ҳолда, юртовшимиз куйидаги саволларни уртага қўйдилар: «Мен бугун журналистларга, маънавий ахлоқга мурожаат қилмоқчиман. Нега газеталар бунчалик сав, «жим-жит», гўё ҳамма ёқда «олам гулистон-дек»? Нега маънавийликда уткир фелетонлар бўлмайдилар? Нега ноқобил ишбилармонлар, поракўр ходимлар фоз қилинмайдилар? Ахир улар адабий асарда, маънавий ҳаётида, телевидениеда ўз қийиқиб башарасини курс, халқнинг нафратига гирифтор бўлса, ибрат бўлмайди? Умуман олганда, Ўзбекистон телевидениеси ишини тўдан яхшилаш керак. Қизиқари дастурлар, баҳс-мунозара, фикр берадиган, тарбиялайдиган курсутовлар жуда кам. Дарқўноҳдан қолган «совет мафкурасини» тарғиб этувчи эски киноларни, замонавий «ўлдир-ўлдир», бехаё филмларни курсатувериш ҳам яхши оқибатларга олиб келмайди».

Биз бу танқидий фикрларга тула-туқис қўшмаймиз. Фаолиятимизни шу талаблар асосида қучайтирамиз. Айни пайтда айрим ташкилотларнинг танқидни ҳушламайдиган айрим раҳбарлари ҳам оқорида айтилганлардан тегишли хулосалар чиқариб олишлари керак. Нусхонларни вақтида курсатиш — қаралликнинг олдини олишга ўқшади. Бунга фарқлай биши зарур.

Мустақил Ўзбекистон, бизнинг жоноҳон она-Ватанимиз юксалиш йўлига кирди.

Миллат қаддини ростламоқда.

Халқ ўзи танлаган йўлдан ақдил ва ҳамжиҳатлик билан бормоқда, ўзи танлаган, ўзи ишонч билдирган фидойи инсонларни қўллаб-қувватламоқда. Келажак ва бахтли тақдирини шу ишонч билан боғламоқда.

Мамлакатимиз тарихида янги давр бошланди. Бу давр ҳар биримиздан ганимларга нисбатан янада ҳушёр, дастурга нисбатан янада гамир, ўзимизга нисбатан янада талабчан, Ватан ва миллатга нисбатан янада садоқатли, фидойи бўлишни талаб этади.

Остонада XXI аср эшик қўқмоқда. Ҳадемай унга қадам қўямиз. Бу қадамнинг нечоғли қултуғ ва мунаввар бўлиши сизга бизга, ҳар биримизга, ҳаммамизга боғлиқ.

Ахмадҷон МЕЛИБОВЕВ

Туркий халқлар, жумладан, ўзбек, қирғиз, қозоқ, қорақалпоқ халқларининг маънавий бойликларини ҳимоя қилиш зарур. Асрлар оша бизгача етилган афсона ва эртаклар, нақл ва ривоятлар, достон ва эпослар — булар бари халқ донишмандлиғига ақл-заколатнинг ноиб тисмоллари саналади. Ушбу хазиналар асосида эшик достонлар алоҳида урин тутди. Фирқимизнинг ҳалқ оғзаки ижодининг дурдоналарига айланган «Алтомши», «Ургут», «Рустам», «Манас» каби тарихий-қомусий достонларни эслаб ўтиш қийин.

1995 йили қирғиз халқ оғзаки ижодининг шох асарини «Манас» минг ешга тулади. Энг нуфузли халқаро тапшиқлотлардан саналмиш ЮНЕСКО бу санани дунё миқсиде кенг нишонлаш ҳақида қарор қабул қилди ва бу эзу таъбир ҳозирданқ юксак савияда бошлаб юборилди.

«Сирли олам» ойнамасининг бош муҳаррири, фантаст-адиб Хожақабар Ислам Шайхнинг таълиқ фолклоршунос олим, филология фанлари доктори, профессор Малик Муродов билан ушбу сўхати «Манас» ва манасчилар ҳусусида.

Х. ШАЙХ: — Маликxon ака, назаримизда «Манас»ни қирғиз ва бошқа туркий халқлар ҳаёти, уларнинг озолиқ ва мустақиллик йўлидаги қураши, ўз бошларидан кечирган қувонч-ташвишларини эзгу-ниятлари, дунёқарашиларини дурдоналарини, урф-одатларини таъхилолтириш эркин муқофасамини топан турли кузга қисс қилиш мумкин. Турон элининг катта бир булагини — қардош қирғиз халқини ана шу буюк бадиий шохига воситасида узини бутул дунёга бор бўй-баста билан намоян қилди. Бошқача айтганда, «Манас» — оддий мехнаткаш халқнинг маънавий қадриятлари ва руҳияти, ўтмиш тарихи ва эътиқодлари оғиб-ахлоқ бодидати фалсафий-эстетик қарашлари ва жантоварлиги халқ-

на бадиий ифодасини топан шук монументал ҳайкаллар. Шу маънода «Манас» ва шу каби халқ достонлари бизнинг қуралимизда ҳам маънавий қадриятларини қўқурроқ аниқлашганимизда ҳам одамларни ижтимоий-ахлоқий, этик-эстетик тарбиялашда беихоҳ ўқиниб қарамиз. Атоқли урс академик Ю. М. Соколов ибораси билан айтганда, «гуманизмнинг ақс саюси бўлибгина қолмасдан, ҳозирги замоннинг янтроқ овози ҳамдир». «Манас» узининг қўламини, қамровини, бадиияти билан жаҳонда тенги йўқ асар ҳисобланади. Учала қисм умумий ҳисобда 500 минг мисралдан ҳам зиёроқдир. Жам эиб олинган вариантларини қўқурроқ ҳисобласа, миллион-миллион мисраларини ташкил этади. Иккинчидан, «Манас» дунёнинг яратилган, инсон ва унинг серқирра ҳаёти, мураккаб руҳий олами кенг ва атрофчиқа акс этган қомусий асар. Учинчидан, эпосда қирғиз халқининг қадимий асарлари — асотир ва ривоятлар, мақол ва маталлар, масал ва тошмоқлар, қартиш-оқиллар ҳам беҳисобдирки, улар билан ташиқарқансиз, халқ ҳаётининг нақадар кечкизилишига ана бир қарра имон келтирилади.

Х. ШАЙХ: — Молюмки манасчилар ҳам бошқа аждо аждо қатори илоҳиётда даҳлдор одамлар экан, боз устига, достончилик орагани эпосда алоҳида урин ва мавқега эга экан, улар яратган ва ижро этган эпосдан ҳам биз ўтиб гайратибий, тахайюлий, (аслида эса, илоҳий!) мавқе-ҳодисалар ҳам мул-қулдиги маълум маънода тушунарилидир. Масалан, Манаснинг гайриоддий

оқди шоири — ҳар қандай ижодкорни илоҳиётда даҳлдор одамлар, деб ҳисоблайман. Бизда узоқ йиллар мобайнида ижодкорларни илоҳиётга алоқаси йўқ, деб қаралган. Ижод сир-синоатлари ҳусусида ҳам қарийб ҳеч қандай илоҳий-таъдиқот шилари оқиб борилмаган. Вақоланки, ҳар қандай ижодкорга илоҳом деб атайлиши ноиб ҳикоят илоҳдан берилди. «Илоҳ» ва «илҳом» деган сўзларнинг шакли ва мазмуни ҳамоҳанглигининг узиеқ фирқимизни тасдиқлаб турибди.

Х. ШАЙХ: — Молюмки манасчилар ҳам бошқа аждо аждо қатори илоҳиётда даҳлдор одамлар экан, боз устига, достончилик орагани эпосда алоҳида урин ва мавқега эга экан, улар яратган ва ижро этган эпосдан ҳам биз ўтиб гайратибий, тахайюлий, (аслида эса, илоҳий!) мавқе-ҳодисалар ҳам мул-қулдиги маълум маънода тушунарилидир. Масалан, Манаснинг гайриоддий

оқди шоири — ҳар қандай ижодкорни илоҳиётда даҳлдор одамлар, деб ҳисоблайман. Бизда узоқ йиллар мобайнида ижодкорларни илоҳиётга алоқаси йўқ, деб қаралган. Ижод сир-синоатлари ҳусусида ҳам қарийб ҳеч қандай илоҳий-таъдиқот шилари оқиб борилмаган. Вақоланки, ҳар қандай ижодкорга илоҳом деб атайлиши ноиб ҳикоят илоҳдан берилди. «Илоҳ» ва «илҳом» деган сўзларнинг шакли ва мазмуни ҳамоҳанглигининг узиеқ фирқимизни тасдиқлаб турибди.

Х. ШАЙХ: — Молюмки манасчилар ҳам бошқа аждо аждо қатори илоҳиётда даҳлдор одамлар экан, боз устига, достончилик орагани эпосда алоҳида урин ва мавқега эга экан, улар яратган ва ижро этган эпосдан ҳам биз ўтиб гайратибий, тахайюлий, (аслида эса, илоҳий!) мавқе-ҳодисалар ҳам мул-қулдиги маълум маънода тушунарилидир. Масалан, Манаснинг гайриоддий

оқди шоири — ҳар қандай ижодкорни илоҳиётда даҳлдор одамлар, деб ҳисоблайман. Бизда узоқ йиллар мобайнида ижодкорларни илоҳиётга алоқаси йўқ, деб қаралган. Ижод сир-синоатлари ҳусусида ҳам қарийб ҳеч қандай илоҳий-таъдиқот шилари оқиб борилмаган. Вақоланки, ҳар қандай ижодкорга илоҳом деб атайлиши ноиб ҳикоят илоҳдан берилди. «Илоҳ» ва «илҳом» деган сўзларнинг шакли ва мазмуни ҳамоҳанглигининг узиеқ фирқимизни тасдиқлаб турибди.

Х. ШАЙХ: — Молюмки манасчилар ҳам бошқа аждо аждо қатори илоҳиётда даҳлдор одамлар экан, боз устига, достончилик орагани эпосда алоҳида урин ва мавқега эга экан, улар яратган ва ижро этган эпосдан ҳам биз ўтиб гайратибий, тахайюлий, (аслида эса, илоҳий!) мавқе-ҳодисалар ҳам мул-қулдиги маълум маънода тушунарилидир. Масалан, Манаснинг гайриоддий

оқди шоири — ҳар қандай ижодкорни илоҳиётда даҳлдор одамлар, деб ҳисоблайман. Бизда узоқ йиллар мобайнида ижодкорларни илоҳиётга алоқаси йўқ, деб қаралган. Ижод сир-синоатлари ҳусусида ҳам қарийб ҳеч қандай илоҳий-таъдиқот шилари оқиб борилмаган. Вақоланки, ҳар қандай ижодкорга илоҳом деб атайлиши ноиб ҳикоят илоҳдан берилди. «Илоҳ» ва «илҳом» деган сўзларнинг шакли ва мазмуни ҳамоҳанглигининг узиеқ фирқимизни тасдиқлаб турибди.

Х. ШАЙХ: — Молюмки манасчилар ҳам бошқа аждо аждо қатори илоҳиётда даҳлдор одамлар экан, боз устига, достончилик орагани эпосда алоҳида урин ва мавқега эга экан, улар яратган ва ижро этган эпосдан ҳам биз ўтиб гайратибий, тахайюлий, (аслида эса, илоҳий!) мавқе-ҳодисалар ҳам мул-қулдиги маълум маънода тушунарилидир. Масалан, Манаснинг гайриоддий

оқди шоири — ҳар қандай ижодкорни илоҳиётда даҳлдор одамлар, деб ҳисоблайман. Бизда узоқ йиллар мобайнида ижодкорларни илоҳиётга алоқаси йўқ, деб қаралган. Ижод сир-синоатлари ҳусусида ҳам қарийб ҳеч қандай илоҳий-таъдиқот шилари оқиб борилмаган. Вақоланки, ҳар қандай ижодкорга илоҳом деб атайлиши ноиб ҳикоят илоҳдан берилди. «Илоҳ» ва «илҳом» деган сўзларнинг шакли ва мазмуни ҳамоҳанглигининг узиеқ фирқимизни тасдиқлаб турибди.

Х. ШАЙХ: — Молюмки манасчилар ҳам бошқа аждо аждо қатори илоҳиётда даҳлдор одамлар экан, боз устига, достончилик орагани эпосда алоҳида урин ва мавқега эга экан, улар яратган ва ижро этган эпосдан ҳам биз ўтиб гайратибий, тахайюлий, (аслида эса, илоҳий!) мавқе-ҳодисалар ҳам мул-қулдиги маълум маънода тушунарилидир. Масалан, Манаснинг гайриоддий

оқди шоири — ҳар қандай ижодкорни илоҳиётда даҳлдор одамлар, деб ҳисоблайман. Бизда узоқ йиллар мобайнида ижодкорларни илоҳиётга алоқаси йўқ, деб қаралган. Ижод сир-синоатлари ҳусусида ҳам қарийб ҳеч қандай илоҳий-таъдиқот шилари оқиб борилмаган. Вақоланки, ҳар қандай ижодкорга илоҳом деб атайлиши ноиб ҳикоят илоҳдан берилди. «Илоҳ» ва «илҳом» деган сўзларнинг шакли ва мазмуни ҳамоҳанглигининг узиеқ фирқимизни тасдиқлаб турибди.

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«КУЙЛАЕТГАН БОҒ»

Абдурахмон Акбар йилдан йилда китобдан китобга маҳорати ошиб, шеърлари сайқал топиб бораётган шоирлардан. Унинг «Тошмоққоқ алифбе», «Шоир даҳлида шеърини ҳикоялар», «Юдузюнинг лафтига эйланган шеърлар», «Хато», «Рақамли», «Тескари сарлавлани шеърлар», «Шуҳрат-нонинг саволлари» каби туркумлари жиддий излашларнинг меъдаларидир.

Абдурахмон ўз уқувчиларига қушнинг ички, ботиний маъно қирраларини курсатиш

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

Доймий ҳамроҳ

Дерзавдан райхолол кирди, Қўрай тоғини келтирган шамол: Узоқларда кимдир соғинар... Она, энди улмасан, ишон!.. Гўлчеҳра Муродалиева шеърларида орзу-халелар ва реал ҳаёт, ўтган, оқланмаган умид-шонинг ва айни чоғда қалбни эзиб турган дард ҳам, ақл ва юрак поэзия ва қулдлик турмуш тапшиқлари уртасидаги туқнашулар, зиддиятлардан туғилган лирик ҳолат, кайфият, даҳлиқлик сурур ва чунг аидуқ жозибали, таъсирчан ифодасини топан.

Кузни шамол оқиб кетомас, Севга — тошдор. Гузал Ва зил-зил... Фақат мениксан Кунгли.

«Ой шарпаси» китобининг мундарижаси ранг-баранг, унда шеърятга чинақам ошно қалбларга эгулик, севинч олиб қирлардан сирли-сехрли ҳаёлларга, ҳур фикр-туғилуларга бой дилар шеърлар айналов. Гарчи бу илк туғил бўлсада, китобхон «Ой шарпаси»даги шеърларни уқиб шоирнинг шеърят сир асрорларини, ҳозирги замон поэзиясининг узинга ҳо ҳусусиятлардан бохабар эканини қузатади, истеъдодига гувоҳ бўлади.

«Ой шарпаси» китобига Муҳаммад Юсуф муҳаррирлик қилган. Рассом А. Мамажонов.

«АБДУЛЛА КОДИРИЙНИНГ БАДИЙ ДУНЁСИ»

Бу китоб Тошкент Давлат университети ҳозирги ўзбек адабиёти кафедраси ҳузуридики 20-30 йиллар ўзбек адабиё-

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йиллигига «МАНАС» ҲАҚИДА СЎЗ

«Манас» Эпосининг 1000 йил

Қутлибека

ҚАРОҒИМДА АЙЛАНГАН ИНЖУДИР

Бошга ташлаб яшил қойибонинг,
Бошпайхонинг қулганин топинг.

Унинг билан ёмғирга адаш,
Ёмғирларни хайронга этти.

Қаттиқ севгин, қаттиқ қилгин рашиқ,
Мастана эт, девона этти.

Хар дустинга кирк жонингни тик,
Унинг бахт бер, бахтидан қуч ол.

Емонлиқнинг сиз — бағдиллик,
Емонлиқдан бахт билан қуч ол.

Будут ташлаган қорлар оғочга чечак бўлди,
Чечакларни тақиниб, оғоч келинчак бўлди.

Хазон оқ этак бўлди, боғлар оқ эртақ бўлди,
Муҳаббат — ёлғиз қуюнчи, ҳасрат деган ёлғончи.

Осмоғга қузғу бўлди Аез ясаган муслар,
Сайхонликка қарғалар, қўлда сўмиш оқушлар.

Гуе Хасан-Хусандек ухшаш кея-қундуслар,
Муҳаббат — ёлғиз қуюнчи, ҳасрат деган ёлғончи.

Қуешнинг нури юққон булуғлар нўмон будди,
Қорнинг юмшоқ нафаси сўт рангли туман будди.

Туманларга қушилди тикайлар сўман будди,
Муҳаббат — ёлғиз қуюнчи, ҳасрат деган ёлғончи.

Қароғимда айланган инжуқлар томчи эмас,
Соғин — қунилим элиши, елга арғамчи эмас.

Қунилим сепкир мен, бир ул аддамчи эмас,
Муҳаббат — ёлғиз қуюнчи, ҳасрат деган ёлғончи.

Сабдулло Ҳакимга ухшатиб
Болаликнинг дарелари гўл сувдан

Ичиб юрсанг туноқлардан сақлансан,
Ичиб юрсанг, кеңиб юрсанг кечуқидан

Унинг сўнга айлансан: поклансан,
Болаликнинг қанотлар шамоллардан

Тақиб юрсанг ердан баланд йашийдурсан,
Болаликнинг Гиротлари хаселлардан

Учиб юрсанг, кир юкларинг ташлайдурсан —
Болаликни билмаганини чакмоқ урсин!

Она-Тангри ихлос билан яратган зот,
Эркалатса, жонсиз тағна ҳасат кирар.

Оқ рўмолда ҳимоят чекса оғза,
Бир сў билан минг нигишта от миндиар.

Она муқом униси томон, қуқлаш томон,
Тирикликнинг илларини этди банд.

Онам қул — меҳрдан тож кийган сўтрон —
Дил сандиги меҳр тула бой, давлатамид —

Оналарни билмаганини чакмоқ урсин!
Ватан — меҳдан, сендан баланд, улдан баланд —

Ватан милағт бир нигишта баландлик у,
Ватан — ширин ширин қуюнчи ва ширин дард.

Одам қуйиб, суявсар тўйма мангу,
Ватан яна руҳ устини, қўз гавҳари,

Шу боғдан ватансизлар эгилуеси,
Ватан — номуз, Ватан — иймон, Ватан — бари,

Ватанлик инсонликнинг бош белгиси,
...Ватанини билмаганини чакмоқ урсин!

ХОНЗОДАБЕГИМ

Току тахт деб йиғилмабдиг бир мард,
Току тахтада вафо бўлмас ҳеч қачон.

Тулпорнинг туғидан ундан гард —
Қулларимга сурма бўлсин, Бобуржон.

Сизнинг учун қурбон бўлмоқ менга шанъ,
Уз жазимдан қурагимга қуч келур.

Туғинган деб қурбон бўлса туғишган
Мен билмаман яратилган қуч келур.

Мен орланман: сиз орланман ситиллиб,
Жигарига дор туғашлар ор этсин.

Қалб туринга жигарига тенг бўлиб —
Чаёнларини ўтказилар ор этсин.

«Бегим», деманг, «жоним» деманг, уқсиманг,
Сизни сизга берса жоним — сағир жон.

Дуогўйман, икки қўлим қўқимда,
Минг розиман: бораверинг, Бобуржон.

Иуз кесилди, тоғ кесилди бек йиғит,
Жон чеккиди, жон узиди бек йиғит.

Парчаланган мерос ериг бунт қилиб,
Йитга буюқ юрт туғидан бек йиғит.

Йуллар мундир: бораверинг, Бобуржон,
Йуллар тундир: бораверинг, Бобуржон.

Юрт тусай деб йулга чиққан йиғитга
Йуллар унғидир: бораверинг, Бобуржон!

Бошим тиклар, тиклар оғтим,
Қўрқув эмас қарқ тирюғим.

Гарбиа мен, голиба менман,
Қуниладир шамгим, қирогим.

Гарбиа мен, голиба менман,
Хайратимга илдиз — тупроғим,

Умидимга қолдуз — япругим,
Гарбиа мен, голиба менман.

Ҳасратимда яқин — япругим —
Этдан айро тирк тирюғим.

Гарбиа мен, голиба менман,
Муҳаббатлар елгиз яроғим,

Нисон эмас ишонган тоғим
Гарбиа мен, голиба менман.

МУҲАББАТСИЗ ЯШАГАН ОДАМ

Сенга қуеши гуяҳона эмас —
Қуқла туған гуяҳонка туқ,

Ёмғир тиниқ дурдона эмас,
Йулга будут туғилган туғуқ.

Шафқат шомининг доласи эмас —
Аждоғ тун оғиздаги чўғ.

Топилган ошқ боласи эмас,
Буюбўл саҳар оч қолган маҳжук.

Тоддан тиниқ туғилган дарелар
Бошин юйиб ташлаган суви,

Сениб қуйиб қолган дарелар —
Ерининг сасисиз захил қўрқуви.

Сени хулуқ уқилар ҳар дам
Тирикликнинг гўла қитой,

Муҳаббатсиз яшган одам —
Сен жонингнинг хулуқ азоби.

Расеом Гулнора РАҲМОНОВА

РОБИЪА ВА ИЛОҲИЙ ИШҚ

томонидан айтелган куйдаги
сузлар жуда машҳурдир: «Худо-
вандо! Агар сенга қўрқаним
учун ситганим — мени дузада
қуйдир, агар жаннат умидида
сигансам — жаннатни менга ҳа-
ром эт ва агар дийдоринг умиди-
да бўлсан — жамолдинги
мендан дариг тутма, парварди-
горим!» Робиъа Адавийанинг
Аллоҳга бўлган ишқи шундай
қучлики, бу ишқ унинг бутун
борлигини эгаллаган ва бошқа
бирор нарсага — нафратга ҳам,
Аллоҳдан унга бирор нарсага
муҳаббатга ҳам жой қолдир-
майди.

Робиъа Адавийа тасавуфда-
ги ризо ва сикд тушунчалари-
ни асослади. У кишиларни риб,
манманлик, шурхатпарастлик,
мағрурлик, узига бино қўйиш
каби иллатлардан фориг қилиш-
га уринди.

Фариқуддин Атторнинг «Таз-
кират ул-авлиё» асарига Робиъа-
нинг илохий ишқи тавсиф-
ланади. Бу асарда унинг пок
ишқининг асосий гоиси — мах-
луқ (яратилган) ва холик (яра-
тувчи)нинг, сифлий (қуйи)
олам билан улий (юксак)
оламнинг, Одам билан Оламни-
нг боғлиқлигини курсатиш экан-
лиги айтилади.

Робиъа обид (ибодат қилув-

чи) ва ориф (Аллоҳни танийди-
ган) кишиларни таърифлаб,
орифларни, устун куйди, улар-
нинг сифатларини курсатди ва
бутун инсоният учун орифлар-
нинг илохий ишқи йул курсат-
тирдир, деб айтди. Лекин Робиъа
обидларга паст қўз билан
қарамайди, фақат улаи ичи-

ган Хожа Али Ромитаний Аллоҳ-
ни зикр этиш жараёнида их-
лос ва огоҳлик жуда муҳим
деб «Рисолаи Ҳазрати Ази-
зон»да курсатдилар. У киши
Аллоҳни зикр этишда «Раббим,
биъни розилигиниз сен ва се-
нинг розилигиниз» деб таъкид-
лаш кераклигини уқтирадилар.

Ҳазрат Баҳоуддин ҳаётига
оид манбалар — мақомот, ма-
ноқиб ва таъкирлар Робиъага
айтмоқчи бўлган ботиний, му-
ҳим нақибандийда жоҳир бўл-
ганлигини курсатади. Манбада
Баҳоуддин Нақшбанднинг
«Шамдек бул, токи ҳаммага
равшанлик бағишла, ўзинг эса
қорунда қол» — деб айтган
сузи келтирилади.

Баҳоуддин Нақшбанд руҳия-
тидан тавлим олган нақшбан-
дийларнинг йирк арбоби, му-
тафаккир Абдураҳмон Жомий
ҳам бу гоини давом эттириб,
шундай аздади:

Шамдек бўл, шамни кўр,
қуйиб қалбу тан,
Узгалар базмини қилади
равшан.

«Бу йул ҳақиқати икки сифат-
дадур: вуҷудни олоқ этиш ва
борини нисор этиш», — деб
айтади Баҳоуддин Нақшбанд. Бу
билан илга яланғоч қолиб, ҳам-
мани кийинтиргандай, инсон
ҳам бировага хизмат этганда ву-
ҷудини инкор этиши, тамадан
йирқ бўлиши ва борини нисор
этиш, холисона яхшилик қилиш
лозимлигини айтмоқда.

Баҳоуддин Нақшбанд «Аллоҳ-
билан боғлиғи йули соч тола»
сидан интича» деган Робиъа

Мухтарам ТУРКОЙ
ҚУЗИМ ҚАРОСИГА
ЖОЙЛАДИМ СЕНИ

Сен — Усмон Носирнинг битмаган шери,
Қодирининг унис туққан ешсан.

Ҳазрат Алишернинг закирбад шери,
Улуғбекнинг қилич кесган бошсан.

Тупроғинг гарида зор бўлиб утган,
Чудонинг сен евкур, эрқараст дили.

Шукур, қўлиқ қўлиқ етмиш йил тутган
Қулларингдан тутди ИСТИҚЛОЛ қўли.

Суз топмадим, сўзсиз қўшигим ўзинг,
Таъриф айламакка қаламим ожиз.

Онамнинг юзига ухшайдир юзинг,
Тупроғини упиб, улкам қўқдим тиз.

Қўлигда байроғинг-номусинг бордир,
Гурурдан бир қарич услди узбегим.

Уз сўзинг, узлигинг — қомусинг ёрди,
Ёудунинг йўлини тусолмас ҳеч ким.

Юртим, муқом қалринг ошириб суйдим,
Меҳрим айлаиди тиг утмас қалқонга.

Қузим қаросига яшириб қўйдим,
Агер даҳл салмас УЗБЕКИСТОНга

Она, тоғларнинг тош чоки суқилди,
Қояларга бошин уриб чопар сой.

Қузимни қуйдириб соғинч тухилди,
О, яшнаб кетгандир мен тугилган жой.

Оёқ товушимни соғинган қучам,
Қулгимни қумсаган қишлоғим гуллар.

Ховли этагида йул поилар кечам,
Эртам қучмоққа шай сертупроқ йуллар.

Онажон, тиниқиб бормоқда қўнғил,
Покланмоқда дунё баҳорий ҳисдан.

Ариқлар лабига сингил эккан гул,
Яллилар уфори келар олдидан.

Она, тоғларнинг тош чоки суқилди.

Сизнинг ўзингиз-қу, ўзингиз туғул,
Хаттоки бир тола сочингизни ҳам

Тиллога алишмам, жавоҳир бир пул,
Икки дунё кечмам, кечолмам эркам.

Оллоҳга минг бора қилғум илжео
Айирсан ол, дея омонат жоним.

Менга келсин сизга отилар бало,
Қуқратим етди тукмоққа қоним.

Оламнинг бахт тула нур сандигини
Ғамингиз алишмам, ғамингиз-бахтим.

Маҳкам излабмайман дил чандигинга,
Табибим сиз, маҳкам соф муҳаббатим.

Бир қулиб қарошинг қурбони бўлиб
Яшамоқдан маъни тоқдим, минг

шукур.

Инсондай севолдим, юракдан тулиб
Қуйлай олдим, эркам, сизга ташаккур.

КИМ ОЛИМНИ КИМ ОРИФ?

СУХРАВАРДИЙ ҲАҚИДАГИ ИЛК АНЖУМАН

Муқаддас дѳиримиз жаҳон фалсафий тафаккурида из қолдирган аломатларга бой. Уларнинг кучлилиги миллий ва умминсоний қадриятларимиз даражасида муътабардир. Истиклол хурфиқрлиги бундай аломатларнинг ҳар бирини алоҳида қашф этиш ва халққа таъинтиш имкониятини берди. Шундай аломатларимиздан бири Шайх Шаҳобиддин Абу Ҳафса Умар Сухравардий эди. Бу йил тасавуф таълимотидagi суҳравардий тарикатининг асосчиси бўлиши бу зотнинг таваллуғида 850 йил тулди. Яқинда Республика «Маънавият ва маърифат» жамоатчилиги маркази Миллий ва умминсоний қадриятлар бўлими томонидан Шайхобиддин Сухравардий шахсияти ҳамда меросини урганлиши бағишланган илк илмий-маърифий анжуман утказилди. Анжуманни Маънавият марказининг раҳбари, академик Эркин Юсуфов кириш сўзи билан очди.

Фалсафа фанлари доктори, профессор, суҳравардий сийласининг 45-ҳалқасига мансуб ватандошимиз Омонулло Файзуллаев Шаҳобиддин Сухравардийнинг ҳаёти ва фаолияти, фалсафий мероси ҳақида маъруза қилди. Муҳтарам мушаррифларда қатъи қизиқиш уяғотида деган умидда маърузанинг қисқача мазмунини баён этамиз:

Шайх Шаҳобиддин Абу Ҳафса Умар Сухравардий 1144-45 йил Эроннинг Сухравард шаҳрида туғилган ва 15 йил шу шаҳарда яшаган. Сунгра 50 йил Ироқнинг Боғдод шаҳрида яшаб шайхлар шайхи даражасига кўтарилган. 25 йил Боғдод халифасининг Хоразмшоҳ хузуридаги элчиси бўлиб хизмат қилган. У пайтларда Хоразмшоҳ Хасанро, Тошкент, умуман, Мовароуннаҳр худудлари тобе эди. Аломта 1234 йили 90 эшиларда вафот этди. Ундан икки уғил қолган: Шайх Зайниддин Қуйи Орифон Ташкандий (1164-1259) ва Шайх Имомилдин (1200-1257). Шайх Зайниддин Бобо Тошкентнинг Кукча ҳадаидаги шу зот номи билан аталувчи мазор марказида дафн этилган.

Шаҳобиддин Сухравардий фалсафадаги суҳравардий тарикатининг асосчиси, буюк мутасавуф-файласуф олим сифатида Шарқда асрлар буйи маълум ва машҳур. Суҳравардий Ясавийга, Кубравийга, Нақшбандийга ва бошқа тариқатлар қаторида мусулмон мамлакатлари халқлари онига сингиб кетган ахлоқий, диний ва илмий дунёқарашдир.

Сухравардий 20 дан ортиқ асар ёзган. Уларнинг бири — «Кашф ал-фалойх ал-ғайбани» ва кашф ан-насоийх ан-имонийа» — қадим йонан фалсафаси, жумладан, Арасту

перипатетизмининг танқид қилишга бағишланган. Иккинчи асар — «Аворуф ул-маориф» жаҳонга кўпроқ тарқалган, араб, форс, инглиз, немис ва бошқа тилларда бир неча бор нашр этилган.

«Аворуф ул-маориф» китобида маориф, илм-билим энеси михрона тадқиқ қилинган ва баён этилган. Асар 63 бобдан иборат бўлиб, асосан, тасавуф ғусулотиюғиси, одоб-ахлоқи, психологияси назарияси ва амалиятига бағишланган. Унинг таъкидлашча, одам узини билиши учун Оллоҳни билиши керак, Оллоҳни билиши учун эса узини билиши керак. Илм — билим одоб-ахлоқнинг заминиди атали, одоб-ахлоқ илм-билимнинг ҳосиласи булгани учун юқорида туради. Борлиқ ҳақиқати илм дағалидир, илоҳиёт илми ноизиқдир. Илм оддий, дуневий ва олий, илоҳий бўлади. Одийси — тус суг, олийси — қаймоқ. Қаймоқ сугтез бўлмайди. Сугдаги сув — тана, қаймоқдаги сг — руҳидир. Ақл илмидан қалб илми юқорироқдир. Билиш йули: зарурят — мақсад — билим —хатти-ҳаракат — турғи йулга чиқиб олин — фаолият. Билиш учун ахборотлар йиғиб боришигина эмас, нопокликлан тозаланиб бориш ҳам зарур. Нопоқ одам ҳақ вақт билимдон эмас. Ақл — юксак руҳнинг жавҳари. Руҳдан ақл нури чиқади, ақл нурида эса барча билимлар шаклланади.

Сухравардий узининг тасавуф фалсафасини шундай қардлайди: тасавуф — инсоннинг камолотга етиш, илоҳий хислатларга яқинлашгани йули. Тасавуфнинг бошланиши — илм, уртаси — иш, охири — Оллоҳнинг бергани. Сухравардий сулуқидаги суфийнинг хислатлари: қалбнинг тозаланиб, содиқлик, одоб сақлаш, фаоллик, мақсадли ва билимсиз хатти-ҳаракат қилмаслик, самимийлик, йимон, тежамкорлик, сир сақлаш, тасодуфга ориқча эътибор бермаслик, қалб хотиржамадига воситасида танага хотиржам сақлаш.

Сухравардийнинг мусулмон мамлакатлари халқлари орасида ислом дини ва илоҳий илм соҳасида қатта обрўга эгаллиги эътиборли фаолиятида муваффақиятли натижаларга эришишида сезиларли ердан берди. 1194 йили Ироқ, Эрон, Габрий Салжукий ва Хоразм ораси бузилди, уруғ бошланди. Боғдод халифаси ан-Носира Хоразмшоҳ Тақатша уз ва зирини юборди. Нағижа чиқмади. Халифа ан-Носир халқро хидиятининг тинчтиши учун Шайх Сухравардийнинг Хоразмга боришини илтимос қилди ва юқори лавозимли элчи қилиб тайинлади. Элчи мамлакатлар орасидаги низоларни йўқотди. Олам тинчлиги қўйди.

Шайх Шаҳобиддин Абу Ҳафса Умар Сухравардий мана шундай аломта эди.

Маърузадан сунг тасавуф тариқатлари ва суҳравардий таълимоти турғисида эркин фикр олишув бўлди. Тошкент ҳуқуқшунослик институти Мусулмон ҳуқуқи кафедраси мудири Ҳасим Жўзюний сўз олиб айтидики, Сухравардий, кўчли давлат арбоби булган. Умри сафарда утган. Бир неча бор

Абдуфаттоҳ Расулев ҳақида ҳар қанча эвасак, ҳар қанча гапирсак, шунчалик ҳам. У араб, форс ва қадимги узбек тилларининг устаси бўлиб, Шарқ қўлемзалирини урганли, таржима қилишда мислсиз, бебаҳо бир ҳазина эди.

Абдуфаттоҳ Расулев 1888 йил Тошкентнинг Шаҳобиддин даҳасида боғул оиласида туғилган. Эски узбек мактабларида бошланғич маълумот олиб, шеврийни, адабийни урганли, хаттолиқ санъатини эгаллади. Кейин Шаҳобиддин мадрасасида етти йил ўқийди, араб тили ва шу тилдаги адабиёт, бағоят, қалом, фикр — мусулмон қонуншунослиги, математика, физика фанларини чуқур урганли.

Мадрасани тугатган Абдуфаттоҳ домла 1917 йилдан боғдорчилик билан шуғулланади. Октябр тўнтарышидан кейин 1918 йили саккиз ойлик ўқитувчилар тайёролаш курсини битириб, бошланғич мактабларда ўқитувчилик қила бошлади. 1923 йили домланинг отаси отдан йиқилиб, ишга ярамай қолган. Расулев ўқитувчиликни ташлаб, қурилишда ишга киришди ва сувочи бўлиб ишлади. Олим узининг таржимаси ҳолида: «Мен турки қилган эканман, чунки шун даврада қулп сиват тубайли кейинчалик мен ва менга ўхшаган мадрасани тугатганлар йўқ қилиб юборилди» — деб эвиз кетган.

1944 йили Узбекистон Фанлар академияси хузурида Шарқ қўлемзалири (ҳозирги Шарқшунослик) институти ташкил этилади. Академия президенти Кори-Нивезий Абдуфаттоҳ домлани шу институти ишга қаради. А.Расулев аввал қўлемзалирга қарточкалар тузиш, зиялига, сел, қурғочлик, вабо касби табиий обфалар ва турли мамлакатларда пахтачилик тариқатини ҳақидаги маълумотларни қадимий қўлемза манбалардан кунг, сабр-тоқат билан синчилаб туллайди ва улларни юзлаб қарточкаларда қайд этиди.

1948 йилдан бошлаб А.Расулев Ибн Сино ва Абу Райҳон Берунийнинг оламшумул асарларини узбек тилига таржима қилиш ишига жалб этиди. Аввал у Ибн Сино ва Берунийнинг фалсафий масалаларга бағишланган савол-жавобларини араб тилидан узбек тилига таржима қилди. Абу Наср Фароби билимнинг фалсафий риволуциядан айрим бабларини, Фирдавсийнинг «Шохнома»си кириш қисмини, Носируддин Тузийнинг (XII аср) «Совуғ ва Исчисил» рисолисини, Абдулқодир Бедил асарларидан намуналарни узбеклаштирди. 1959 йил

олим Ибн Синонинг «Китоб аш-Шифо» асаридан маъдаларнинг қелиб чиқиш ҳақидаги бобини узбек тилида нашр этиди. 1966 йили эса Наршайхнинг «Буюк тарих» асарининг таржимаси босилиб чиқди.

1951 йили жаҳон тинчлик тариқадорлари кенгаши Ибн Сино таваллуғидан 1000 йиллигини (ҳижрий ҳисоб бўлиб) «Ал-Қонун фи-т-Тиб» (Тиб қонунлари)ни биринчи марта баъз узбек ва рус тилига таржима қилишдек ниҳоятда мушкул, масъулиятли ва, шу билан бирга, фахрли вазифа қолланди. Мана шундай оғир ишга Москва ва Тошкентнинг машҳур шарқшунос олимлари, медицина соҳасидаги мутасаввирлар қатори Абдуфаттоҳ Расулев ҳам жалб этилди.

«Қонун» китобининг танқидий матни тузилмаганиги, жаҳоннинг бирор тилига тула таржима қилинмаганиги, узбек тилида ҳали тавобатга оид таримлар ишланмаганиги, бундан 1000 йил муқаддам эвизган «Тиб қонунлари» тилининг ниҳоят қийинлиги, унда юнон, сурений, қадимий форсий, ҳиндий ва бошқа тиллардан араб тилига утиб кетган, араб хатида бузиб, баъзан эса тушуниб бўлмайдиган даражада эвизган сўз ҳамда иборалар жуда кўп эканлиги бу укан асар таржимасини янада мураккаблаштириб юборди.

Бундай қийин вазифани Абдуфаттоҳ домла унда-лади, барча қийинчиликларни енгиб чиқди. «Қонун»нинг бошқа олимлар томонидан бажарилган рус ва узбек тилларидаги таржималарида ҳам А.Расулевнинг масъулиятли ердан берди. Бу асарда тилининг ҳақиқати араб тилининг ҳақиқати билан бирга, бундан ортиқ астрономия ва тарихини, соломаларни ҳам муҳиммад бўлиш керак эди. Бундай оғир, масъулиятли, шу билан бирга, фахрли ишни Абдуфаттоҳ домла шараф билан ундади. «Қадимий халқлардан қолган едгорликлар» 1968

ҳамда русча таржималари қатта аҳамият касоб этиб, Урта Осиёда фан тариқатини тарихи, шу жумладан, тавобат тарихини урганли соҳасида илмий-тадқиқот кишига жуда қатъи ердан берди. «Қонун» учинчи китобининг энг қатъи қисми (53 босма табак) ва умумий қасалиқларга бағишланган туртинчи китобининг ҳаммасининг (40 босма табак) таржимаси Абдуфаттоҳ Расулевнинг ижодий меҳнатининг самарасидир.

Домла Расулевнинг Беруний асарлари таржимаси соҳасидаги самарали ва машаққатли меҳнатини, у кесаклиб, 80дан ортиқ кетганда ҳам уз-ишли узбек тилида босилиб чиқди.

1971 йили А.Расулевга Убайдулло Қаримов ва П.П.Булаков билан бирга Абу Райҳон Беруний номидagi Узбекистон Давлат мукофоти берилди.

Домла Расулевнинг Беруний асарлари таржимаси соҳасидаги самарали ва машаққатли меҳнатини, у кесаклиб, 80дан ортиқ кетганда ҳам уз-ишли узбек тилида босилиб чиқди.

Берунийнинг буюк асарларидан бири унинг «ал-Осор ал-Боқия ан-ил-қурон олоҳия» («Қадимги халқлардан қолган едгорликлар» китоби бидир. Академик И.Ю.Крачковский сўзи билан айтганда, бу асарда Беруний «узга маълум бўлган халқларнинг: юнонлар, римликлар, эронийлар, сугдийлар, хоразмликлар, харронийлар (юлдузга топинувчилар), қитбийлар, христинлар, яҳудийлар, исломга қарши араблар ва мусулмонларнинг илм хисоблари, ҳайитлари ҳамда ишхуру кулларини муассал тасвирлаб берди».

Бу нодир асарни таржима қилиш учун фақат араб тилини билиш kifоф эмас эди. Бунинг учун астрономия ва тарихини, соломаларни ҳам муҳиммад бўлиш керак эди. Бундай оғир, масъулиятли, шу билан бирга, фахрли ишни Абдуфаттоҳ домла шараф билан ундади. «Қадимий халқлардан қолган едгорликлар» 1968

ти «бугун дунёдан олинандиган бир йиллик хирожга тенг», деб ҳисобланган.

Инглиз олими бу асарда «Хирожги олам»дан ташқари те-мурийлар сулоласи билан боғлиқ яна бир неча олмос-жаво-хирлар тарихи ҳақида ҳам маълумотлар беради. «Хирожги олам» лаъли Ғарбда «Темир лаъли» номи билан машҳур булган. У сал кичикроқ яна учта лаъл, бир неча дур ва зурадлар билан 1851 йили Ост-Инд компанияси раҳ-барлари томонидан Англия қир-роличаси Викторига тақдим этилган.

«Темир лаъли» ҳозиргача маълум булган бошқа лаъллардан анчагина йирик бўлиб 352 қарат, қолган учта лаъл эса 94,73 ва 34 қарат оғирликка эга. «Хирожги олам» лаъли ва унинг икки енидаги лаъллар олмослар билан бир шодани ташкил этади, энг кичкина 34 қаратли лаъл эса туғноғичга урнатилган. Бу ноёб шода тиз-маси ҳозиргача шундай сақлан-ган бўлиб, фақат ундаги олмос қатрларидан бошқа мақсадда фойдаланилади. Лаълларига қайта ишлов берилмаган, қан-дай бўлса шундай қолдирилган. «Хирожги олам»да эвувлар бўлиб уларга тегилмаган. Бир пайтлар бу қимматбаҳо лаъл йўқолган ҳисобланган ва а уна шу сақланиб қолган эвувлар орқали аниқланган. «Хирожги олам» форс тилида хусни хат билан ушбу сузлар эвизган (таржимаси): «Бу лаъл, 1153 (1740 м.й.) йили Хиндистон хазинасидан Исфохонга келтирилган, шаҳаншоҳ Султон Соҳибқироннинг йигирма беш минг ҳақи-қий жавоҳирларидандир». Лаълда яна бешта эвуз бўлиб, улар-да «Хирожги олам»нинг эгалари — ҳукмдорларнинг номлари ва

ҳақта борган. Қуния — Румда кўп зиддиятли масалаларни ҳал этган. Бу аломта шайх Саъдийни тарбиялаган.

Сухравардий нуқтаи назарча, суфийлик инсоннинг камолотга етишувни, емон хусусиятларини покляниши, илоҳий сифатларга яқинлашувида иборатдир. Тасавуфнинг бошланиши илмдир. «Имон насихатларини ечиш ва йонан фалсафасининг маълум бўлиши» Сухравардийнинг машҳур китобидир.

Мунозарани адабиётшунос Султонмурод Олим давом эттирди.

Бир масалага аниқлик киритиб кетинга эҳтиёж борга ухшайди. Бу — дунени билишнинг шарқона ва ғарбона тал-қилари уртасидаги фарқ масаласи. Шарқда Беруний, Ибн Сино, Ясавий, Кубро, Ғийждувоний, Нақшбанди... фалсафа-си булган. Булар баъзан бир-бирига зид келиб ҳам қолади. Хуш, негата?

Европача тасавуф билан: «Беруний, Ибн Сино табиатга асосланган фалсафа тариқадори эдилар, Ясавий, Кубро, Ғий-ждувоний, Нақшбандлар илоҳий фалсафа тариқадори эдилар», десак, алашамиз, қалаванинг учини йўқотиб қуямиз. Шарқ-да ҳам илм, яъни дунени билиш иккига бўлинган. Лекин дуневий ва илоҳий деб эмас.

Ислом оламиди илм деб Оллоҳни билишга айтивлади. Олим билиш ҳам Оллоҳни билишга қиради. Шунинг учун Оллоҳни билишнинг асл манбаи, албатта, Оллоҳнинг сузи — Қурьони Карим. Уз урнида Қурьон Каримни билиш ҳам икки хил бўлади. Бирини унинг зоҳирий, яъни ташқи, юзак, бир қарашда, қуриндаги хатларини билиш. Зоҳирий илмга европача тасавуфдаги дуневий илмлар ҳам, боринок, ерининг қатламларини урганли, тиббиёт ва ҳокза ва ҳокза-лар ҳам, илоҳий илмлар, яъни шариат ҳам қиради. Илмнинг иккинчи тури эса ботиний илм дейилади. Бу Курьонинг ички, яширин, чуқур маъноларини билиш. Бу маърифат, маориф, тасавуф дейилади.

Ана шундан келиб чиқиб, зоҳирий илмларни урганган одам — олим, ботиний илмларни урганган киши — ориф дейилади. Ориф бизнинг бутунги тасавурумизда авлие, шайх, хислатли, Оллоҳга етган киши.

Шариат, яъни зоҳирий илмлар оммага, авомга, куччиликка қаратилган бўлади. Ботиний илмлар эса фақат ва фақат оқ кишилар, яъни шунга истеъдоди бор айрим кишилар учун.

Иккинчи бир фарқ шуки, зоҳирий илмлар ақл билан эгланади, мантйкий тафаккур билан бойитиб борилади. Лекин ботиний илмларга ақл, тафаккур билан эмас, балки ҳис, туғй, бутунги ағам билан айтганда, интуитиш, тасавуфнинг уз истилоҳи билан тушунтирилса, қунигил билан эри-шилади. Қунигил билан билиш эса тасавуф йули эди. Бу йушнинг турли-туман, биз буғун унугиб юборган, тасавури-мизга ҳам сиғдирилмайдиган йул-йўриқлари бор эди. Маса-лан, бутунги илм кишиси нақд 160 кун бир дарахнинг ус-тига чиқиб олиб, жим утиришда ҳеч бир маъно қурмайди. Буни бематнилик э умрни бекор утказиш деб уйлайди. Чунки 160 кун ичида 160 та китобини ўқиш мумкин-ку, деб ҳам уйлайди. Лекин бу ботиний илм йулида жуда оддий воқеа. Масалан, Низомий Ганжавий тург марта ана шундай бир дарах устида нақд қирқ кундан қилша утирган!

Бир шайх: «Мансур Ҳаллож айтган: «Мен — Худоман!» — деган гапни мен ҳам айтдим. Лекин Мансурни ақл гирифт-тур эди, меи эса жунун (жинилик) қутқарди», — деган. Яъни ботиний йул билан Оллоҳни билишда эришилган на-тижани ақл, мантйкий тафаккур билан тушунтириб бўл-

масуль муҳаррир. А.Ахмедов махсус муҳаррир булган эдилар. Асаринг биринчи жилди изоҳларини А.Расулев ва А.Ахмедов тузганлар. 102 босма табакдан иборат бу ул-кан асарни Фанлар акаде-мияси соҳасида қабул қилин-ган норма бўйича бир киши 25 йилда бажариши мумкин эди. 80 ешдан ошган Абду-фаттоҳ домла эса, 5-6 йил-да бундай оғир ишнинг ша-раф билан улдасидан чиқди. Бу қамдан қам кишига оқ катта юмшак, ақл борув э-майидиган қуч-қудрат, қунг ва ирода талаб этадиган иш эди.

Абдуфаттоҳ Расулевнинг илмий фаолияти фақат анки фанлардагина эмас, балки баъдий адабиёт соҳасида ҳам салмоқлики эди. У «Минг бир ке-чан»нинг учинчи ва еттинчи жи-лдларини, Миср эвузчаси М.Таймур асарларини, Бе-дилнинг «Нуқот» китобини уз-бек тилига таржима қилди.

Хормас ва толмас Абду-фаттоҳ домла ана вақтинги уз ҳаммасларни, аспиратлар, бошқа илмий муассасалар-дан келган илмий ходимлар-га ердан беришга сарфарди. Унинг беғараз ердამидан биз шарқшунослик, қатъа-қичик ҳаммасини бағраманд бўладик. Унга мувожаат қил-ган бирорта илмий ходим ноумид қолмас эди. Ҳамма ишни йиғиштириб қўйиб, ху-зурига мадад сураб келган кишининг ҳолатини чиқарди-ди. Домла Расулев жонли қо-

майти. Еки яна бир шайх: «Мансур Ҳаллож айтган гапни мен ҳам айтдим, лекин Мансурни дорга олиб борган хато шу бўлдики, у бу фикрини ҳаммага айтди», — деган. Демак, бу билан шайх ботиний илмнинг авом учун, омма учун мулжалланмаганига ишора қилипти.

Мансур Ҳалложни эса биласиз: У: «Ан ал-Ҳақ», яъни «Мен — Худоман», — дегани учун дорга осылган.

Тасавуф тушунчаси билан ботиний илм тушунчаси — бир нарса. Ботиний илмнинг ҳосиласи эса — маърифат. У Ҳақиқатга олиб боради. Лекин Ҳақиқат сари қадам ташлаш учун шариатни эгаллаш, унга амал қилиш шарт. Яъни ботиний илм зоҳирий илми инкор этмайди. Фақат зоҳирий илм Оллоҳни билишнинг ибидиойи — дастлабки босқичи ҳисобланади. Ботиний илм эса унинг олий бос-қичи. Шунинг учун «илму маърифат» дейилади. Еки На-воий ҳазрати Алидан таржима қилиб шегрга солгани «На-во ул-жавоҳир»даги шеърлардан бирида: «Тоат қушидин маърифат ози яхши», деб эзганида, ҳадеб қур-қуна тоат-ибодат қилгандан қура, Оллоҳни руҳ билан, қунигил, ҳис билан аниқлашнинг өзгинаси ҳам афзалроқ, демоқчи бул-ган.

Тасавуфшунос профессор Ориф Усмон ҳам анжуман-да мулоҳазалари билан уртқоланди. «Тасавуф тариқатла-рида силсиланинг икки йуналиши бор, — деди олим, — силсиланг насаб ва силсилани иролат. Сухравардий сил-силаси силсиланг насаб йуналишига мансуб. Силсилани иролат бўлса «ҷаҳорер халифаларга, уллардан бирортаси ор-қали Муҳаммад пайгамбарга бориб тақаллади. Сухравар-дий тариқатининг учта йирик олими утган. Булар Бобо Фарах, Рубеҳон ҳам ҳисобланади. Шайх Нажмиддин Кубро суҳравардий устозлардан сабоқ олган.

Тасавуфни урганлиш ва еритиш борасидаги қуйдаги долзарб муаммоларни ҳам ҳал этиш зарур. Шайх Нажмид-дин Кубронинг қабри Қуния Уртағи атрофида эди. Бу ҳол унинг юбилейини Туркманистон билан ҳамкорликда нишонлашимизни тақозо этади. Юбилейни муваффақият-ли утказиш учун масалани маъмурий томондан тез ҳал этиш керак. Тасавуф ҳақидаги асл манбаларни нашр этиш оғир аҳволда қолиб кетмоқда. Масалан, ҳужожани нақш-бандий тариқатлари ва наомандлари Ҳужа Абдулоҳид Ғийждувоний, Баҳоуддин Нақшбанд, Ҳужа Аҳрори Вали ҳаёти ҳамда таълимоти туғрисида муфассал маълумот бе-рувичи «Рашаот» китоби тайер ҳолатда наприетда чоп этилмай етибди».

Анжуманда филология фанлари доктори, профессор Аб-дуқодир Ҳайитметов, фалсафа фанлари доктори Бахтиёр Тураев, фалсафа фанлари номзоди Зиёдулла Давроновлар ҳам сузга чиқдилар.

Анжуман хайитга маъруза ва мунозаралар асосида Суҳ-равардий тариқати ва унинг асосчиси Шайх Шаҳобид-дин Абу Ҳафса Умар Сухравардийнинг ҳаёти ҳамда фао-лияти туғрисида республика маъбуоти, радио, ойна жа-ҳон орқали турли чиқишларни амалга ошириш, файласуф олим таваллуғидан 850 йиллигини республика миқёсида нишонлаш, Шайх Сухравардий таълимотининг ҳозирги маънавиятимиздаги урнини тушунган ҳолда уни кенг халқ уртасида тарғибот қилишни бошлаб юбориш, профессор Омонулла Файзуллаев қулидаги маълумотларни алоҳида рисола шаклида чоп этириш, Шарқ тасавуфий тариқат-ларини бир-бирдан ажратмай, яхлит ҳолда урганли, шу-нингдек, тасавуфдаги турли тариқат ва сулуқларнинг уз-ро алоқдорлиги ва умумий хусусиятларини, фарқланган-ган томонларини тадқиқ қилишга киришни туғрисида тавсиялар тайерлади.

Бахтиёр КАРИМОВ,
Нусратулло ЖУМАХУЖА,
Қахрамон РАҲАБОВ,
Республика «Маънавият ва маърифат» маркази Миллий ва умминсоний қадриятлар бўлими ходимлари

БЕРУНИЙ, ИБН СИНО РУҲИ ҚўПЛАГАН ЗОТ

«Тиб қонунлари» таржимасини амалга оширишда қатъи хизмат-лари ҳисобга олиниб, Абдуфаттоҳ Расулевга 1962 йили илмий асарла-ри мажмуаси асосида, диссертация ёзмаган ҳолда, филология фанла-ри номзоди илмий даражаси берил-ди.

Буюк олим Абу Райҳон Беруний асарларини узбек тилига таржима қилди ҳам Абдуфаттоҳ Расулевнинг хизматлари беқисбдир.

Берунийнинг буюк асарларидан бири унинг «ал-Осор ал-Боқия ан-ил-қурон олоҳия» («Қадимги халқлардан қолган едгорликлар» китоби бидир. Академик И.Ю.Крачковский сўзи билан айтганда, бу асарда Беруний «узга маълум бўлган халқларнинг: юнонлар, римликлар, эронийлар, сугдийлар, хоразмликлар, харронийлар (юлдузга топинувчилар), қитбийлар, христинлар, яҳудийлар, исломга қарши араблар ва мусулмонларнинг илм хисоблари, ҳайитлари ҳамда ишхуру кулларини муассал тасвирлаб берди».

Бу нодир асарни таржима қилиш учун фақат араб тилини билиш kifоф эмас эди. Бунинг учун астрономия ва тарихини, соломаларни ҳам муҳиммад бўлиш керак эди. Бундай оғир, масъулиятли, шу билан бирга, фахрли ишни Абдуфаттоҳ домла шараф билан ундади. «Қадимий халқлардан қолган едгорликлар» 1968

луқсий давом этди.

«Қонун» китобининг танқидий матни тузилмаганиги, жаҳоннинг бирор тилига тула таржима қилинмаганиги, узбек тилида ҳали тавобатга оид таримлар ишланмаганиги, бундан 1000 йил муқаддам эвизган «Тиб қонунлари» тилининг ниҳоят қийинлиги, унда юнон, сурений, қадимий форсий, ҳиндий ва бошқа тиллардан араб тилига утиб кетган, араб хатида бузиб, баъзан эса тушуниб бўлмайдиган даражада эвизган сўз ҳамда иборалар жуда кўп эканлиги бу укан асар таржимасини янада мураккаблаштириб юборди.

Бундай қийин вазифани Абдуфаттоҳ домла унда-лади, барча қийинчиликларни енгиб чиқди. «Қонун»нинг бошқа олимлар томонидан бажарилган рус ва узбек тилларидаги таржималарида ҳам А.Расулевнинг масъулиятли ердан берди. Бу асарда тилининг ҳақиқати араб тилининг ҳақиқати билан бирга, бундан ортиқ астрономия ва тарихини, соломаларни ҳам муҳиммад бўлиш керак эди. Бундай оғир, масъулиятли, шу билан бирга, фахрли ишни Абдуфаттоҳ домла шараф билан ундади. «Қадимий халқлардан қолган едгорликлар» 1968

ти «бугун дунёдан олинандиган бир йиллик хирожга тенг», деб ҳисобланган.

Инглиз олими бу асарда «Хирожги олам»дан ташқари те-мурийлар сулоласи билан боғлиқ яна бир неча олмос-жаво-хирлар тарихи ҳақида ҳам маълумотлар беради. «Хирожги олам» лаъли Ғарбда «Темир лаъли» номи билан машҳур булган. У сал кичикроқ яна учта лаъл, бир неча дур ва зурадлар билан 1851 йили Ост-Инд компанияси раҳ-барлари томонидан Англия қир-роличаси Викторига тақдим этилган.

«Темир лаъли» ҳозиргача маълум булган бошқа лаъллардан анчагина йирик бўлиб 352 қарат, қолган учта лаъл эса 94,73 ва 34 қарат оғирликка эга. «

Ўзбекистон театр санъати соҳасида турли фестиваллар, куриклар, учрашувлар, анжуманлар ташаббускори бўлиб келди. Куллилар халқроқ миқёсда ўтказилди ёки ўз мазмунига қура шу даражага кўтарилди. Истиклол йилларида бундай куриклар ва анжуманлар янги мазмун, янги тароват касб этди. Ўзбекистон Маданият ишлари вазирлиги ва Театр арбоблари уюшмаси шу соҳада қўлга киритилган муайян тажриба ва анъаналарини давом эттириш мақсидида, республика доирасида бўлсада, «Наврўз — 95» ва куригоч театраларининг V фестивалини ўтказишга қарор қилди.

Шароит тақозоси билан «Наврўз — 95» куригоч фестивалини икки босқичда ўтказиш мўлжалланди. Биринчи босқичда вилоят театрларининг вакиллари иштирокда Тошкент театрлари спектакллари, иккинчи босқичда вилоят театрлари тавсия этилган энг яхши саҳна асарларини куриш ва шу асосда театр санъатининг аҳоли ҳақда муаммолари бўйича хулосалар чиқаришга қарор қилинди.

Биринчи босқич тугади. 16 — 25 феврал куни бир неча танқидчилардан иборат ҳакамлар ҳайъати, вилоятлардан ташриф буюрган санъаткорлар Тошкент театрларида 18та спектаклни куришга муваффақ бўлдилар. Шундан ўнгаси фестивалга тавсия этилган. Фестивалда Тошкентдан театрлар, шунингдек, «Илҳом» театр-студияси қатнашди. Сатира театри иштирок этмади. Аброр Ҳилотов номидаги драма театри эса куриқ учун муайян бир асарни тавсия этмаган бўлсада, фестивал ишига ўз улуғини қўшди. Театрнинг фестивал дастурига кирган «Урик гуллаганда» (И. Осипова асари), «Бир эшак ханомаси» (Дюренматт) томошалари, айниқса, Қобол Аббас асари асосида яратилган «Қумдаги аёл» спектаклининг сунги йиғма машқи меҳмонлар ва ҳакамларда яхши таассурот уйғотди. Умуман, фестивал қатнашчилари намойиш этилган расмий ва но-расмий спектакллардан, М. Ҳайрулло номидаги санъат институтидан ўқувчилардан, рус ёш томошабинлар театрида ўтказилган шарқ рақси машғулотидан, узаро мулоқотлардан яхшигина маънавий озиқ олдилар, ижодий тафаккурлари бойилди.

Фестивал «Илҳом» театрининг «Тортилган флэрт» маҳалласи спектакли билан бошланди. Театрнинг 20 йиллигига бағишланган мазкур асар гарчи турт соат давом этсада, томошабин эриқмайдми, воқеаларни диққат билан кузатади. Спектакл таниқли америкалик адиб Жон Стейнбек романи асосида яратилган. Романини писега айлантирган ва сахналаштирган илҳом театри раҳбари Марк Вайлдер. У режиссер сифатида қўриқчиларни усталик билан бир-бирига боғлайди, суз, музыка, хатти-ҳаракатлар уртасида мутаносибликка эришади. Зеро, спектаклнинг жанри — мюзикл. Унга Игор Володченко махсус музыка ёзган. Ижрочилар воқеалар давомида ўрни-ўрнида якка ҳолда, журузов ва купчилик бўлиб қўшиқ айтадилар, уйинга тушадилар. Янги ҳар бир ижрочи ўзини кенг сахна воситаларини эркин фойдалана олувчи синтетик актёр сифатида намоён этиди. Образларнинг майдонга келишида нафақат суз, айтиш чоғда рафторлар (пластика), қўшиқ, хор, уйин муҳим аҳамият касб этган. Бъязан қўшиқлар икки, уч овозда ингайлади.

Актёрлар ижроси мақтовга лойиқ. Улар музик таллаблари доирасида снги, таққон ҳар-

кат қилдилар, гап-сузлари кинояли, туйғулар ифоласи кучли, эҳтиросли, жушқин. Ҳолатдан ҳолатга утишлар узвий ва ипонарли. Купчиликда сузлар ва ошқора хатти-ҳаракатлар тағида яширинган фикр, ҳаёл, ҳис-туйғулар (яъни учки монолог) сезилиб туради. Шу билан бирга, ҳар бир тимсоқда олдиндан аниқ белгилаб олинган киефа (ниқоб) бўлиб, ижрочилар уни спектакл бўйлаб изчилик билан олиб ўтадилар. Пилон (Олег Луговский) узига яраша олифта (харкалай, унинг юриш-туришида олифтагарчилик излари бор), тайратли, тадбиркор, бирмунча қув, Пабло (Глеб Голлер) исқирт, қупол, лақмарок, ташландик жойларда ётиб-турувериш бироз бүкилиб, гардан чиқиб қолган, Хесус Мария (Бахром Матчонов) бошқаларга қараганда ёнроқ, гудроқ, навниҳол, ҳаселпараст, фоҳиша Корнелияни астойдил севиб қолиб, унинг хулторларидан қалт-еб юрадиган омадсиз бир йилит. Ижрочилардан Марина Турпичева (сннора Турпичева), Анжелика Зявлова (мисс Моралес), Оксана Сокол (Корнелия Русс), Карина Артурьян (Конфетка) ҳам сахнавий ниқоб даражасидаги узига хос образлар яратилган. Шу хижатдан Михаил Каминский гавдалантирган Пират образини алоҳида қайд этиш керак. Унинг Пирати аста-аста юриб, дулдуқлиниб сузлайдиган, ҳуррак, товуклар ва итлар билан каттакда яшаётган гариб бенаволи. Аммо у ҳам самимий муносабатни куриганда яйраб кетади, юраги тоза. Биргина асосий қаҳрамон Дэнни образини ниқоб деб бўлмади. Борис Гафуров ижросида у воқеалар давомида тусланиб, узариб туради. Дэнни озоликка интилади, қуеши нур тушмайди қанча бу қоронгу гузардан, гариб-бенаволикдан қутулмоқчи бўлади, бирга истиқомат қилган дустларининг хатти-ҳаракатларини доим ҳам ҳазм қилавермайди, ичидан киналанади, азоб чекади. Ахир, у ўзини осмоқчи бўлади, сунг бу жамиятнинг тарқ этиб, йўқлик томон равана бўлади.

«Тортилган-флэрт» маҳалласи спектаклидан сунг, наҳотки муриб узбек эзувчисининг асари асосида мана шундай спектакл яратиш имкоки бўлмаса, деб армон қиласан киши. Аммо америкалик драматург Элвард Олбиннинг «Хамма нарса богла» драмасини, француз Эжен Ионесконинг «Апулчи кал қиз» комедиясини, швецариялик Дюренматтнинг «Бир эшак ханомаси» фарсини, америкалик композитор Жорж Гершвиннинг «Порги ва Бесс» операсини томоша қиларкансиз, булда театрларнинг жаҳон миқёсида чиқиб истаги борлигини пайкайсиз. Бундай интилиш сунги йилларда, айниқса, Аброр Ҳилотов театри фаолиятида қуза ташилманокда. Репертуарни хорижий муаллифлар асарлари ҳисобига бойитиш яхши, албатта. Аммо узбек театрларини миллий асарлар билан жаҳонга танитиш янада муҳимроқ деб ўйлайми. Ахир, чет эллик муаллифининг писесасини узбек тилига ўтириш билан қаноатланмай, бутун воқеаларни хастимизга қуришидан қура, ўз эзувчимиз билан ҳамкорликка шу қун учун зарур асар яратиш афзал эмасми? Ҳар қалай, репертуар — бош қотиралган масала. Чунки ҳар қандай халқ театрининг асосини шу миллатда даҳидор асарлар ташқил этгани зарурлиги иебот талаб қилмайдиган ҳақиқатдир.

Шу нуқтани назардан Ҳамза номидаги узбек кат қилдилар, гап-сузлари кинояли, туйғулар ифоласи кучли, эҳтиросли, жушқин. Ҳолатдан ҳолатга утишлар узвий ва ипонарли. Купчиликда сузлар ва ошқора хатти-ҳаракатлар тағида яширинган фикр, ҳаёл, ҳис-туйғулар (яъни учки монолог) сезилиб туради. Шу билан бирга, ҳар бир тимсоқда олдиндан аниқ белгилаб олинган киефа (ниқоб) бўлиб, ижрочилар уни спектакл бўйлаб изчилик билан олиб ўтадилар. Пилон (Олег Луговский) узига яраша олифта (харкалай, унинг юриш-туришида олифтагарчилик излари бор), тайратли, тадбиркор, бирмунча қув, Пабло (Глеб Голлер) исқирт, қупол, лақмарок, ташландик жойларда ётиб-турувериш бироз бүкилиб, гардан чиқиб қолган, Хесус Мария (Бахром Матчонов) бошқаларга қараганда ёнроқ, гудроқ, навниҳол, ҳаселпараст, фоҳиша Корнелияни астойдил севиб қолиб, унинг хулторларидан қалт-еб юрадиган омадсиз бир йилит. Ижрочилардан Марина Турпичева (сннора Турпичева), Анжелика Зявлова (мисс Моралес), Оксана Сокол (Корнелия Русс), Карина Артурьян (Конфетка) ҳам сахнавий ниқоб даражасидаги узига хос образлар яратилган. Шу хижатдан Михаил Каминский гавдалантирган Пират образини алоҳида қайд этиш керак. Унинг Пирати аста-аста юриб, дулдуқлиниб сузлайдиган, ҳуррак, товуклар ва итлар билан каттакда яшаётган гариб бенаволи. Аммо у ҳам самимий муносабатни куриганда яйраб кетади, юраги тоза. Биргина асосий қаҳрамон Дэнни образини ниқоб деб бўлмади. Борис Гафуров ижросида у воқеалар давомида тусланиб, узариб туради. Дэнни озоликка интилади, қуеши нур тушмайди қанча бу қоронгу гузардан, гариб-бенаволикдан қутулмоқчи бўлади, бирга истиқомат қилган дустларининг хатти-ҳаракатларини доим ҳам ҳазм қилавермайди, ичидан киналанади, азоб чекади. Ахир, у ўзини осмоқчи бўлади, сунг бу жамиятнинг тарқ этиб, йўқлик томон равана бўлади.

давлат академик драма театри, Муқимий номидаги республика еш томошабинлар театрининг репертуар бўйича олиб бораётган ишлари диққатга сазовор. Муаллиф билан ишлаб, янги асар яратиш тайёр асарни таржима қилишдан бир неча баробар оғир ва машқатли. Қутулган натижа чиқмаслиги ҳам муқимий. Лекин, барибир, янги асар яратиш шуда муҳим ишдир.

«Ҳамза» театри Абдулла Қодирининг «Меҳробдан чаён» романи асосида яратилган саҳна асарини куриққа тавсия этиди. Фиррат, Чулино, Абдулла Қодирий асарларини саҳнада талқин этиш, тиклаш бўйича театрда бошланган одижаноб ҳаракатининг бир куриниши бу. Романини писеа шақлига Эркин Хулшақтов қуриган, Турғун Азизов билан Мунаввара Абдуллаева сахналаштирган.

Авалло шу нарса қуза ташландилики, сах-

Т. Хонтураев (Шаҳодат) қанча уринган бўлмасинлар, мазкур образлар бир хилда қора бўқлар билан буюлган фитначи кимсалар сифатида чиқиб қолган.

«Муқимий» театрида «Севиғи нилоси» мусиқали драмаси билан «Гуилар муборак» мусиқали комедияси намойиш этилди. Бундан ташқари, Эркин Самандаровнинг «Башпират» мусиқали драмасининг (мусиқа муаллифи С. Хайитбев) ҳам уюмчилик куриғи бўлиб ўтди. Ҳаммаси ҳам эзбек драматургия ва композиторларининг асарлари. Бинобарин, Муқимий театри янги миллий саҳна асарни яратишга старли эътибор бериб келмоқда.

Куриққа расман «Севиғи нилоси» тавсия этилган. Сидиқ Жура асари, Мустафо Бафоев мусиқаси. Асарни актёр Рустам Маълиев сахналаштирган. Бу унинг режиссурада илк тажрибаси. Спектакл йнгилян: саяжалар белгиланган, узаро муносабатлар бор, финал саҳна тасвири ишланган.

Расмон Наталья Глубокина, дирижер Н. Халиловнинг хизмати янги алоҳида таъкиллаш мумкин.

Спектаклда иккита ҳастий, жонли образ қуза ташландилики: бири — Турғун Бекназаров ижросидаги Қулрат образи бўлса, иккинчиси Фаизулла Аҳмедов ижросидаги Раҳмонқулдир. Аммо бошқа ижрочилар туғрисида бундай деб бўлмайдми.

Муҳаббатга чагаруни, на тусиқни билди. Зулфия гарчи Маҳмудга унаштириб қуйилган, Ноидир гарчи Афғонистонга қўшни Ўзбекистондан келган ва куриқ қурилиши биттач, ўз юртига қайтиб кетиши мумкин бўлсада, бир-бирларига интилади. Ижрочилар Маъсула Отажонова билан Хамид Тухтаев ўз қаҳрамонларининг бир-бирига интилишларини, ҳис-ҳаяжонларини маълум даражада курсатган бўлсаларда, буни чинакам эҳтирос, қайнок муҳаббат деб айтиш қийин. Шу сабабдан бўлса керак, томошабинлар қўп ҳолатга уларга эмас, балки ўз севиғисини қура қилган Зулфининг шарий қайлиги Маҳмуд — Маъруф Отажоновга қарсак қилиши. Ижрочиларнинг ария ва қўшиқларини тасвири қуйлай олмангилари ҳам (овозлар хаста ва чекланган) муҳаббат мавзуини тулақонли акс эттиришга монелик қилган.

Мунира (Д. Сафоева) билан унинг эри Нормурод (С. Пулатов)нинг афғон урушида ҳалок бўлган углини эслашдан иборат қўшимча мавзу шўнқача бир ямоққа ухшаб қолган. Бу беҳосолан пайдо бўлади ва ечимини топмайди.

Мусиқали драма табиатида зид уринлар ҳам учрайди. Асосий қаҳрамонларга, айниқса, Нолдирга кетма-кет ария берилади. Бу, биринчидан, ижрода қўп қийинчилик туғдира, иккинчидан, мантқиққа зид (ахир, муҳаббатни бир марта эзхор этишадими?), учинчидан, ашуларда устасу-уст айтилаверганидан бир хиллик, ясамалик, бориғки, «консервчилик» ҳосил бўлган. Режиссер ҳам мусиқали сахналарни куришда ҳийла қийналган қурилади. Биринчи парлада Зулфия Нолдирдан узилиб, йўлга равана бўлса, Нолдир унинг олдинини тусаверади. Бундай ҳаракат уш марталаб такрорланади...

Театрларимиз жамоалари бозор муносабатларида уғиллаётган ҳозирги шароитда бизан иқтисодий қийинчиликларга дуч келётган бўлсаларда, бироқ ижода бўш келмаётганлари,

узларини турли жанр ва оқимларда синаб қураётганлари қувонарли ҳождир. Бъязи театрлар мураккаб асарларни сахналаштиришда жазм қилмоқда. Шу хижатдан Алишер Навоий номидаги Ўзбек давлат академик Катта театрида яратилган америкалик композитор Ж. Гершвиннинг «Порги ва Бесс» операсини тила олиш мумкин. Ўзбек театри саҳнасида бу опера муносоиб жаранглади. Дирижер З. Ҳақназаров, режиссер В. Шапиро, хор, яхкоҳон ижрочилар, айниқса, Театр образини гавдалантирган Қурқмас Муҳиддинов катта ютуқларга эришганлар.

Тошкентдаги узбек ва рус ёш томошабинлар театраларида муҳим ижодий изланишлар бораётгани аён бўлди. Актёрлар таркибини еш ижрочилар ҳисобига мустаҳкамлаш, ешларни, қизиқтира олаётган янги мавзулар, янги манбалар излаб топиш, энг муҳими, синтетик воситалардан фойдаланувчи янги ижодчилик услубини жорий этиш бўйича олиб бораётган ишлар ибратлидир. Рус ёш томошабинлар театрининг «Театр шиллапожлари» деб аталган томошабинининг биринчи ва иккинчи кимсалари томошабинларга эмас, мутахассисларга ҳам катта қизиқиш уйғотди. Болалар билан театр-театр уйнаш услубида уйланган бу асарни сахналаштиришда режиссер ва муаллиф Римма Капашева, расмон Д. Ражабов, ракс устаси Ш. Тухтаевнинг хизмати катта. Ижрочилар узларини жула эркин ҳис қилдилар, яйраб уйнайдилар, бахилхатуйлик қилдилар. Фақат томошаларнинг драматург асоси бунроқ, мантқиқсизроқ эканини айтиб ўтиш керак.

«От йнглаган томонда», «Минг бир кеча» спектакллари қурақ эканман, И. Охунбобоев номидаги узбек ёш томошабинлар театри ижодий фаолиятида бурчиш юз берибди, деган хулосага келдим. Бундай узгаришларда театрнинг бадиий раҳбари Олимжон Салимов билан еш режиссер Валдизон Умаровнинг хизматлари салмоқли деб ўйлайман.

Айниқса, «От йнглаган томонда» спектаклини театр санъатимизда воқеа деса бўлади. Саҳна асарини истеъдодли адиб Тоғай Мурод асарлари негизида сахналаштиришда режиссер О. Салимовнинг узи таяйлаган, Шароф Бошбеков ерлам берган.

Асардаги иқтисодий мазмунли муаммони (отлар билан боғлиқ бўлгани учун ҳам) саҳнага олиб чиқиб мураккаб. Бу ишта жилий ендоммаса бўлмайди. О. Салимов шунги ҳисобга олиб, романтик-фалсафий асарларни бешади тажрибали туркман расмони Бердиқул Амансэхетни тақлиф этди, композитор Анвар Ағашевга махсус музыка эздирди, бош ролга эркин ижодкор Фарход Аминовни тақлиф этди. Театрдаги бор ижодий куч ва имконият сафарбар этилди. Натижада узига хос шартли-мажозий саҳнавий ечим майдонга келди. Актёрларнинг ҳаммаси ҳам белгиланган шарт-шароит ва вазифалар доирасида астойдил ижод қилишган. Айниқса, Ф. Аминов ва Г. Саъдуллаева ижросидаги Зиедullo ва Момосуллов образларини ўз мазмуни ва ифода воситаларига қура саҳна санъатимизда янгилик деб баҳолаш мумкин.

Фестивал — куриқ давом этади. Вилоятларда утадиган иккинчи босқич ҳам қувонарли натижалар берса ажаб эмас.

Муҳсин ҚОДИРОВ, профессор, куриқ ҳайъати раиси

«Зарафшон»га бир овоз бор...

Биз сизга таништирмақчи бўлган хонанда Муродилла Норкулов М. Қориевнинг номидаги Узбек давлат филармонияси қошидаги «Зарафшон» ансамблининг хонандаси.

Муродилла ака асли Бухоро вилояти, Шофиркон районининг Маҳаллий Поев қишлоғидан. Ўзбекининг даврлар ҳар бир қишлоғида туймақларда, кичик давраларда хонин қилиб юрадиган «уз хонандалари» бўлади. М. Норкуловнинг бобоси ва амакиси ҳам ана шундай қишқилардан эдилар.

Эҳтимол шуларнинг таъсири бўлса керак, қишқик ақлисим бўлганча, — дейди Муродилла ака. — Ана шу йилда урта мактабни тугатганимдан сунг Бухоро шаҳар мусиқа билан юртимнинг яхкоҳи ашулла-чилик факультетига бошлаб келди. У ерда дастлабки устозларим — Ўзбекистонда хизмат куриган артист Аҳмад Ихтиёров, уқитувчилардан Маъруфжон Тошпулатов, Наҳиддин Насриддинов, Ўзбекистон халқ ҳофизси Мусул Бобоқонов, Варияна Проксуринадан қишқикчилик санъатининг илк сабоқларини ургандим.

Куриғиниб турибдики, М. Норкуловнинг биринчи устозлари узбек мусиқа санъатининг билимдонлари бўлганлар. Албатта, бундай мураббайларнинг уғитлари бешмар кетмади. Шунинг учун ҳам Муродилла ака билим юртини тугатиб, 1960 йили Тошкент Давлат консерваториясига ўқишга келди.

У дастлабки иш фаолиятини Шайхонтоҳур туманидаги 23-муқоша мактабида ўқитишдан бошлади. Шу билан бирга, ўзининг ижодий-қасбий маҳоратини устириш устида ҳам тинимсиз изланиш олиб борди. Ундаги иқтидор, салоҳиятини куриган Ўзбекистон халқ артисти Жамол Низомиқов ва республикада хизмат куриган артист Абдула Бозоров Алишер Навоий номидаги опера ва балет театрига келишни масалаб бердилар. Бу даргоҳ Муродилла Норкулов учун катта ижод мактаби бўлди. Айниқса, бу ерда Халқ артисти Галия Имайлова билан ҳамкорлиги яхши самаралар берди. Галия она унинг қулгина қишқиларига ақойиб рақслар яратди ва ўзи унади. Шунингдек, Дилфўз Жаббаров, Малика Аҳмедова билан биргаликда қўлаб концертларда иштирок этди. Галия она уш вақтларни қутуриб шундай дейди: «Бу тур ижодий фаолиятим давомида Муродилла Норку-

жой олган бир неча номерлар яратганими. Ҳозир ҳам ижодий ҳамкорлигимиз давом этмоқда». Бу каби дил сузларини М. Норкулов билан ҳамкорлик қилган қўлаб ижодкорлардан эшитиш мумкин. Хусусан, Ўзбекистон халқ артисти Мутал Бурҳоннов ҳам унинг узига хос хонанда сифатида узбек қишқикчилигида урин борлигини айтиб, «Бу меҳрибон инсон, яхкоҳон хонанда халқи муқимларини қўп хушнуд эттишга», умид билдиради.

1983 йили эса хонанда М. Қориевнинг номидаги узбек давлат филармониясига ишга ўтди. «Бу ерда Ўзбекистон халқ артисти Муҳаммадхон Мирзаев, Ўзбекистонда хизмат куриган артист Шавкат Мирзаевдан қўп нарсаларни ургандим, — дейди М. Норкулов, — Айниқса, улар басталган қишқилар репертуаримдан урин олиб қилар дустурини бойитди. Филармония концертлари билан республикамизнинг деярли барча вилоятларига бўлди. 1986 йили «Зарафшон» ансамбли ташқил этилди ва шундан бунен бу ерда Ўзбекистон ва Қорақалпоғистон халқ артисти Аҳмадхон Шукуров, Ўзбекистон халқ артистлари Виллоят Оқилова, Мунождат Йўлчуева ва шу каби санъаткорлар билан ишлаб келияман».

— Ҳа, салкам 10 йилга яқин «Зарафшон»нинг барча ютуқ-камчиликларига шерик бўлиб, республикамиздан ташқарида

иложи борича оҳанглар узбекча бўлишига ҳаракат қилмаман. Юнус Ражабов, Қосимжон Жаборов, Файридин Содиков ёки бўлмаса бугунги кунда Улмас Расуловни олайлик. Уларнинг қишқилари қўп эмас; лекин барчаси узига хос, эсда қоладиغان.

— Сиз қайси хонандалардан ўрганасиз?

— Ҳали Бухорода эканимдаёқ Тожикистон халқ артисти Барно Ишқоқова қишқиларини қўп эшитганман. Ҳамон уларни тинглаб, ўрганишдан чарчаганим йўқ. Ҳофиз Шоназар Соҳибовнинг қишқик айтади услуби ҳам менга жула ёқди. Кези келганда ақойиб, тенги йўқ соҳада Турғун Алимовга иқлосим баландиним йили айтиб ўтмоқчиман. Радиога биринчи эзилган қишқимиз шу киши иштирокда бўлган. Марҳум Карим Зоқирова қишқиларини ҳам севиб тинглаймман. У кишининг овози ҳам, айтиш услуби ҳам ниҳоятда узига хос, бетақрор эди.

Шу уринда биз Муродилла Норкуловнинг яна бир хизматини алоҳида таъкидлашни истардик. У Бухоро фольклори қишқиларини ўрганиб, халққа етказишда катта ишлар қилмоқда. Узи жойларга бориб, одамлар орасида қўриб халқ қишқиларини йнғади. Кейин уларга сайқал бериб, халққа қайтарди. Биз хонандадан ҳозир қандай асарлар устида ишлаётганини сўрадик.

— Шу қулларда Раҳматулла Исмаиловнинг янги қишқинини «Нихосияга» етказганимман. Шунингдек, ансамбли раққослари билан «Самандар» («Бухорода туркум» номерлари) устида ишляймиз. Олдинда қўп режалар бор...

Шубҳасиз, ижодкор хамиласи янгилик яратиш устида изланади. Айниқса, қишқик санъаткорлар элга манзур бўлган қишқилар устида тинимсиз ишляйдилар. Булмас, юрт назаридан четда қолиш ҳеч гап эмас. Буни Муродилла Норкулов яхши билди. Шунинг учун ҳам муқимларни хушнуд этиш йўлида қизгин ижод қилмоқда.

ОНА ТУПРОФИМДАН АЙРИЛОЛМАЙМАН

Хиванинг тарихий обидаларини «Достон» халқ ансамблининг раққосаси Клара Искандарова билан томоша қилар эканман, у қучор ҳаяжон билан асарлар оша ўз гузаллигини йўқотмасдан келаятган афсонавий обидаларини яратилиши ва уларни тарихи ҳақида гапирарэтиб, нозик кўп ҳаракатли ҳаракатларга улашиб, раққоса мойил бўлиб кетаётганини сезмасди. Нимагаки, сўхбатдошим обидалар ҳақида гапирганда, Феруз ва Отағий газалларидан ўз ҳикоясига мот ташадиган айрим парчаларни ўқиб, дунёга шунгйб кетгандай бўлди. Мен эса, унинг раққоса санъаткор сифатидаги шахсиятига тааллуқли саволлар беришга боғина олмасдим... Сўхбатдошига нисбатан гоёт сезгир Клара Искандарова бу ҳолатни сезиб, «Келинг, яхқис, кечки концертдан сунг бафўржа гапаша қолайлик», — деди. Биз унга келишиб хайрашдик.

Кечқурунги концерт-томоша эса, мен уйлаб қўйган айрим саволларни ўзи-ўзидан ювиб юборди. Чунки раққосанинг ҳар бир рақси — кичик театрлардан томоша эди. Айниқса, «Хива гузали» унинг ижросида сўзсиз ҳикоядек таассурот қолдириди.

Кўз унгимизда Хоразм достонларидан «Ошиқ Ғариб ва Шоҳсанам» дағи Шоҳсанам образи жонланди. Бу ҳорографик композицияда раққосанинг қалб туйғулари унинг актёрлик маҳорати билан ўзвий боғланиб, томошабин юрагига силри гулгула соларди.

Концертдан сунг сўхбатимиз бозиди. Клара Искандарова шундай деди: — Мен умримнинг охиригача устозим, Ўзбекистонда хизмат куриган артист, Мукаррам Турғубоева номидаги мукофот совриндори, таниқли раққос устаси Гаъфар опа Матёқубовдан миннатдорман. Гаъфар опа менга фақат раққос сирларини эмас, балки фикрларини, ҳаёт ва турмушнинг аниқлаши ҳам ўргатди. У киши биз эш раққослар учун нафақат устоз, қоллаверса, онадек азиз. Ҳаётда ҳам, ижода ҳам сизни турги тушунадиган, гапнингизни тинглайдиган яқин одамнингиз бўлмаса қийин. Гаъфар опа эса ҳар бир ишда бизнинг таянчимиз...

— Айтинг-чи, бугунги кундалик ташвишлар, оилавий юмушлар ижода, янги-янги раққос асарларини яратишга ва ижро этишга ҳалақат бермайдими? — деб сўрайман раққосадан.

— Биласизми, агар олдинмида турган бор қийинчиликларни уйлаб, улар устида бош қотириб, «оҳ-оҳ» қилиб ўтирсак, ижодий йиғинчилик, бёсзорда олди-солди билан шугулланганимиз керак. Қийинчиликлар, албатта бор, уларсиз бўлмайди. Бизда, масалан, таъйинбали раққос усталари қўп, улар янги-янги раққосларни, халқ уйларини сахналаштириб беришга тайёр, лекин саҳнага чиқаман десангиз, шунга яраша либос керак. Янги раққос ансамблимиз бу пуллари қаердан олади? Шунинг

САХНАЛАШГАН МАДАНИЙ ДАСТУРЛАР

Қашқадарь вилоят Маданият ишлари бошқармаси ва вилоят «Маҳалла» хайрия жамғармаси ҳамкорлигида Муллатуни Тошмухамедов номидаги узбек давлат мусиқали драма театрида «Маҳаллам — ота-онам» деб номланган адабий мусиқали театрлаштирилган кеча бўлиб ўтди. Мазкур кечани иқтидорли режиссер Адил Ураев сахналаштирган. Муборак газини қайта ишлаш заводи, Шуртангаз газини қайта ишлаш ва газ конлари бирлашмаси, Қаршидаги индустриал бирлашмаси ва бошқа

қўлаб ҳомий ташкилотларнинг ташаббуси билан ташқил этилган бу анжуманда вилоят Кенгаши фаоллари, меҳнатқатнаш, олий ва урта махсуд сўз билим дустури билан раққосларнинг талабалари қатнашдилар. Қашқадарь вилоят санъат ва мусиқа билим юрти ташаббуси билан юрти-газилаб «Мен уш Ўзбекистоннинг деб номланган адабий мусиқали дастури тақдим этилди. Сўлтон Анаваров раҳбарлик қилватган вилоят филармониясининг «Гузали» ва раққос ансамблининг «Юр-

ти мураббийларининг анжумани бўлиб ўтди. Унда бугунги кун талабаларидан келиб чиқиб, қува машғулотларига уағартиришлар киритиш, ёшларни санъатга, оқибоболаримиздан мерос қолган улақ маданиятга ва адабиятга меҳр рўида тарбиялаш, иқтидорли ёшларга алоҳида эътибор бериб, уларни жаҳон ва ўзбек миллий санъатидан баҳраманд этишда янгича қарашларни қўлаш масалалари қўриб чиқилди. Анжуман сунгидея Қаршидаги санъат билим юрти талабалари «Биз — истиқлол гунақчалари» деб номланган катта концерт дастурини намойиш этдилар.

Салоҳиддин СИРОЖИДДИНОВ

Хива — Тошкент

Аҳмадхон РАҲИМОВ санъатшунос

РАХМАТ НУРИ ЁФИЛАДИГАН КУНЛАР

Мана, жуман жаҳон мумин-муслимонлари учун муқаддас саналган Рамазон ойидан яна бири абадий саҳифаларига муҳрланди. Қўрған заминнинг турли бурчақларида япония диндорларининг қатори қўнғичлик ҳамюртларимиз ҳам бу ойда муслимончиликнинг асосий беш устунидан бирини олд эдилар. Уттич кун муборакида субҳдан то офтоб ботганига қалар эътиқод билан руза тутилди. Шу аснода гуноҳлардан парҳез қилиб, эътиқути савабларга, ҳайру эҳсонларга юз тутилди. Имом-эътиқодларнинг, ҳуқуқ-ахлоқларнинг, сабру-тоқатларининг синовида ўтказиб, жисмоний-маънавий, руҳий-ахлоқий жиҳатдан покландилар. Бугун эса руза ойининг хотима қисми саналган Рамазон ҳайити бутун муслимон оламида одатдагидек кеч нишонламоқда.

— Убайдулла ака, Рамазон ойи қандай асосларга қўра аҳли муслимонлар учун муборак ҳисобланади, суҳбатимиз аввалда шу ҳақда икки оғиз эътибор берганми?

— Бисмиллаҳир раҳманир роҳим! Бу ой энг аввало динимизнинг асоси Куръони каримнинг ноил бўлганлиги билан муқаддасдир. Ислому таълимоти асосини ва саҳобаларнинг шаҳодатига, муқаддас китобимиз пайғамбаримиз Мухаммад алайҳиссаломга илк бор Рамазон ойининг 26-сидан 27-кунига унут кечасида туширилган. Шу боис «Лайлату-қадр» (қадр кечаси) деб ном олган бу тун йилнинг энг яхши кечаси саналади ҳамда улуг айём сифатида алоҳида нишонланади. Куръони каримнинг «Ал-қадр» сурасида бу кечанинг ҳосияти фазилини меним ойиникидан ҳам афзалроқ эканлиги қайд этилган.

Рамазон ойида, шунингдек, ислом тарихида муҳим аҳамиятга эришган беш нафар ҳақонларнинг ҳақиқатини қайд этилган. Булар: Мухаммад алайҳиссаломнинг набраси имом Хусайн туғилган, 10-кунда биринчи заважи муҳтарамлари Хадича онамиз вафот этганлар. Ун еттинчи кун тонгида машур Бадр жанги бошланган, пировадиди пайғамбар алайҳиссалом музаффар бўлиб Маккаи Мукаррамага кирганлар. Ул буюқ тоқ ме-

лодий ҳисобнинг 622-й, ҳижрийнинг биринчи йилида Маккаи Мукаррамадан Мадинаи Мунавварага ҳижрат қилганларида, бу ер аҳолиси уртасида ашу-ро (муҳаррам ойида ун кун руза тутиш) одат бўлган. Пайғамбаримиз алайҳиссалом ҳижратларидан сунг 17—18 ой ўтган, анқирғи, мелоди 623-йил нтич-қисмида Рамазон ойида уттич кун руза тутиш фарз қилинган. Бу йободатнинг ижтимоий ва тарбиявий аҳамияти нечоғли буюклиги ҳақида Хадис шарифлардан бирида шундай дейилган: «Уч кишининг дуоси рад этилмай қабул бўлади: оғиз очётган рузадорнинг дуоси, адолатли давлат раҳбарининг дуоси ва ноҳақ жабр курган кишининг дуоси».

— Руза ҳайитининг келиб чиқиш тарихи, ўзига хос фазилат ва хусусиятлари ҳусусида ҳам гапириб берсангиз.

— Муборак ҳадисларда айти-лишган, Расулуллоҳ Мадинаи Мунавварага келган, шаҳар аҳолиси жоғида даврдан бошлаб йилда икки кунни уйин-кулги, ҳурсандчилик билан ўтказиб кел-салганлидан воқиф бўлиди-лар. Сунгра уларга қарата: «Аллоҳ Таоло бу кунларингизни яхшироқ бошқа икки кунга — Яём ал-Аҳда (қурбонлик кун) ва яём ал-Фитр (оғиз очар кун)га ал-маъмур» — дейдилар. Шу та-риқа Руза ва Қурбон ҳайитла-рига асос солинади.

Рамазон ҳайити дустлик, аҳиллик, тинч-товулик, меҳр-муруват, ватанпарварлик, пок-лик, шуқролик каби фазилат-лар намоён бўладиган улуг айёмдир. Бу кунларда узаро гу-на-қудуратлар унутилади, икти-

лофу мурасасизликларга барҳам берилиб, билиб-билимай қилинган гуноҳлар кечирилади, ҳатто айблар ҳам мағфират этилади. Жамоа бўлиб ўқилган ҳайит намоиздан сунг марҳумлар ёдга олиниб, бегобу ҳолат-мандлар зиёрат қилинади, хасталар кунгли кутарилади. Одамлар ота-оналари, қариндош-уруғларини, дуст-биродарларини айём билан қўтлаб, яқинларига ҳайитликлар улашади.

Аллоҳга минг шукрлар-ки, бу йил мамлакатимиз-да муборак руза ҳайити бе-шинчи мартаба тантанали нишонланаётди. Бу аввало Яратганини бизга инъоми, қолаверса, жумҳуриятимиз раҳбариятининг ҳайрли иш-ларининг, исчилик сифатининг, тарқини самарасидир. Биз барча мумин-муслимонлар-ни Рамазонини шариф билан чин дилдан қўтлаймиз. Бу байрам эъгулик ва бирдам-лик, хайр-барака, иқтисоди-й таракқиёт, маънавий қамолот йўлидан дадил бо-ғилган юртдошларимизга солиқ-саломатлик, бахт-саодат ҳада этишига тила-лақдонимиз. Шу табаррук кунларда Аллоҳ барчамиз-ни рушду ҳидоят нури билан баҳраманд этиб, бит-мас-туғанмас неъмату ҳик-матларидан рузи-насиб айласин, мустақил юртимиз раванқи, порлоқ келажиги йўлидаги солиҳ ишлари-мига хайру баракот ато қилсин!

Рамазон ҳайитингиз му-барак! Сўхбатдош Абдунаби ХАЙДАРОВ

Ўзбекистон билан яқиндан танишиш ниятида юртимизга келаётган маданият арбоблари, адабиёт ва санъат намояндлари, Фарб санъати ва эстрадаси вакиллари сафи кўпаймоқда. Улар Ўзбекистондан юртимизнинг бугунги қиёфаси ҳақидаги бой таассуротлари билан қайтиб кетмоқдалар. Ҳорижда овоз мамлакатимиз, унинг адабиёти ва маданияти эришган ютуқлар ҳақида туғиладиган тасавурларда шубҳасиз уларнинг фикр-мулоҳазалари ҳам муҳим аҳамиятга эгадир. Яқинда таниқли турк шоири Усмон Туркой билан танишув.

Кеч қузнинг сақини ва нам-хуш қунари эди. Бир кун аввал эшитдик «Эртага Усмон Туркой келади. Ҳозир Қозғистонда экан. Тошкентга бир лаҳза қўниб ўтай дебди».

Эртаси кун Усмон ога қозоқ қондошлар ҳамроҳлигида келиди ва бизлар билан кўчоқ очиб қуриш-ди. Қизгин танишувдан сунг шоир ва бош муҳаррир Азим Суёун таклиф билидир.

— Ога, ўзбекининг туйини қурганмисиз?

— Йук, иним, эшитманман. — Унда вақтингиздан ун да-қиқа ажратасиз. Бизнинг катта шоиримиз Шукрулло неварасига туй қилайти. Бир кириб чиқа-миз...

Йул-йўлакни оғани гапша сола-ман: — Усмон ога, аввал Ўзбеки-стонга келганмисиз?

— Йук, биринчи марта қури-шим бу юртин, бу тупроқини. Эшитманман, куй эшитманман. Бир қурмоққа оғзуманд эдим. Ле-кин бир лаҳзалик дийдорлашув, биланман, менинг Ўзбекистон ҳа-қиқати сунгиз тасавуруримни тулдиролмайди. Чунки Тошкент мен уйланган ҳам қаттароқ ша-ҳар экан. На илож, бу сафарим кутилмаганда утайти. Шундай бўлсада, вақтинчи тежаб Тошкент-ни қуриб кетай дедим. Қозоқ орқадолларим ҳам «бутип, биз ҳам бовуларини соғинганмиз. Сиз баҳона қуришиб келамиз» дейиш-ди.

Бу ҳисобмас. Насиб этса, Ол-лоҳ умр бера, бафуржа келмоқ-ниятим бор. Аммо барибир хайратманан, биз Ўзбекистонни ҳақи билмас эканмиз...

Шукрулло домла Усмон Тур-койни бағрига босиб, «раҳмат, қулуқ қондош, қулуқ. Сизни куй эшитманмиз. Қани, ичкарига марҳамат!» дея қорчилилар.

Катта даяра. Келди-кетди, «туй қулуқ бўлисан-бул тутамайди. Да-с-турчонга қушубуй ош тортилади. Усмон ога турла, уқ-бўққа ни-гоҳ ташлаш қўяди. Кўнглидан не-лар кечатганин узнга ате. Азим Суёун сурйда туйратн хушоҳва хо-физ Бахтиёр Холжужаева ишора

қилди: «Бахтиёрбой, Ясавийдан бўлсин, Ясавийдан!» Жарандор овоз янгради. Олис мозиёдан кел-аётган Хожа Аҳмад Ясавийни-н қушқика айланган утли нола-лари ҳар биримизнинг юртимиз-га қўниб кетди. Ҳамма жим. Ус-мон Туркой эса ортига утирилиб, хоғизга «ташак-кур» деталек бош-сиклиб, жиймайиб қуяди.

Кайнашганимиз шундай деди: — Кечагина Туркистонга бориб Ясавийни зиерат қилдим. Бугун буюқда ул зотининг қушқиларини ти-нглаб, руҳим ни-хоятда ениб бўлди. Қанийди, имкон тополсам, бу ерда узоқ қолсам...

У С М О Н ТУРКОЙ ҲАҚИДА ИККИ КАЛИМА СУЗ: — Еши 68 да (1927 йилнинг 16 февралда тавалуд тоилган). Миллати - турк. Ҳозир Лондонда яшайди. Катта шоир. Асарлари мамлакатнинг 33 тилида утирилган ва 20 га яқин Халқаро шеъринг муқофотининг соҳиби бўлган. Ҳам турк, ҳам инглиз тилларида илож қилади.

Ҳозирги кунда Лондонда ана шу икки тилда иккита журнал нашр этирипти. Шунингдек, Ҳиндистонда чоп этиладиган ойлик «Иптернейшнл Шарк бўлими бўлига да «Иптернейшнл поэтс» бўлимида мазҳаб.

Усмон Туркой Американинг Сан-Франциско шаҳрида яшайдиган Бутун дунё санъат ва маданият академиясининг халқаро бошқарма қўмитасининг аъзоси ҳамдир. (Утан йили шу нуфузли академия аъзолари суғирилади Ўзбекистондан шоир Азим Суёун ва Қозғистондан суғирилади Рашид Сейсенбоевлар қабул қилинган эди. Академия унинг навбатдаги 16 конгрессини шу йил Қозғистонга утказадан.)

Яна саволлар бераман. — Ўзбек ижодкорларидан ким-ларни биласиз?

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

Маня энди мустақил бўлиб, елка-мига офтоб теги. Чунки аввал-лари биз Москвадиз ҳеч қаерга чиқолмасдик».

— Мен афсусманан, шу вақтгача Ўзбекистонда Абдулла Ориф, Эр-...

— Бу журнал 15 йилдан бери ҳар йилнинг биринчи ойида нашр этилади. Уни сизлар қурма-гансиз. Лекин дуненинг жула қула-б йирик мамлакатларида яши-рилдилар. Бу шеърда даста Амри-кадаги Конгресс қутубхонаси-да, Лондондаги машҳур Адабиет музеида, Москвадаги Летин ку-тубхонасида, худлас, жаҳоннинг барча йирик қирғоқхоналарида бор.

1994 йилги со-нида элик беш утқалдан 268 на-фар шоирнинг шеърлари эълон қилинди. Биз журнал ҳайратни қайси туркий мамлақат унинг энг яхши шоир-лари асарларини тавсия қилса, ана шуларнинг оқ эга-ми?

Усмон Туркой машина ойнасидан қараб поғтаҳ-динни катта қулач-ларини кузатиб то-моша қилиб бора-ди. Ҳаммадиз се-зиб турибмиз. Ога узунинг сунгиз хайратини тун-тун р о л м а я п т и (Чунки у киши билан биз таржи-монсиз гаплаш-дик-да). Саволлар-ни диққат билан эшитамди. Сунг тур-кча талаффузда шошмай дона-лона қилиб суз-лайди:

— Эй билар-нинг имконияти-ни муқофотининг соҳиби бўлган, Ҳам турк, ҳам инглиз тилларида илож қилади.

Ҳозирги кунда Лондонда ана шу икки тилда иккита журнал нашр этирипти. Шунингдек, Ҳиндистонда чоп этиладиган ойлик «Иптернейшнл Шарк бўлими бўлига да «Иптернейшнл поэтс» бўлимида мазҳаб.

Усмон Туркой Американинг Сан-Франциско шаҳрида яшайдиган Бутун дунё санъат ва маданият академиясининг халқаро бошқарма қўмитасининг аъзоси ҳамдир. (Утан йили шу нуфузли академия аъзолари суғирилади Ўзбекистондан шоир Азим Суёун ва Қозғистондан суғирилади Рашид Сейсенбоевлар қабул қилинган эди. Академия унинг навбатдаги 16 конгрессини шу йил Қозғистонга утказадан.)

Яна саволлар бераман. — Ўзбек ижодкорларидан ким-ларни биласиз?

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин зур таржимонлар ҳамда. Уларнинг чаркига чиқиб-шп, танилиши қийин кечаяпти.

— Азимбек билан ул йил бул-ди борди-келиди қилаётганлар. Ҳат эғишиб турибмиз. У куй хат-ларда, гурунларда мена шун-дай дедан: «Э ога, бизнинг Ўзе-бекистонда ур шоир ва суғирилган кунга, лекин з

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ

Самарқанд ва Шаҳрисабз шаҳрида очик танлов асосида Амир Темур шарафига бунёд этиладиган ёдгорлик мажмуи кўригининг дастури ва тартиб қоидалари

Жаҳон тарихидаги буюк сиймолардан бири, Марказий Осиё халқларининг иқтисодий, сийёсий ва маънавий тараққиётига катта ҳисса қўшган улғайтган давлат арбоби ва саркарда, фан ва маданият ҳомийси соҳибқирон Амир Темур таваллудига 660 йил тулиши муносабати билан республика Вазирлар маҳкамасининг 1994 йил, 29 декабрда қабул қилган 630-сонли қарори асосида Самарқанд ва Шаҳрисабз шаҳрида бунёд этиладиган ёдгорлик мажмуига очик танлов асосида курик эълон қилинади.

УЎШТИРУВЧИЛАР: Ўзбекистон маданият ишлари вазирлиги, Ўзбекистон меъморлар уюшмаси, Самарқанд шаҳри ҳокимияти, Шаҳрисабз шаҳри ҳокимияти.

МАҚСАД: Меъморий-ҳайкалтарошлик санъатининг пластик усуллари, шаҳарни тасдиқланган тафсиллий режаси лойиҳасини ҳисобга олган ҳолда ташкил қилинган сатҳ-майдонда муҳаллашган ҳайкал қурилиши орқали курик мазмунини очиб.

ЭСАЛАТМА: Ҳар бир курик иштирокчиси Шаҳрисабз шаҳрида танлов олган худудни меъморий лойиҳалаштириш ва мослаштириш усуллари кўлаб, сатҳ-майдонда ташкил қилиш.

ДАСТАБЛАКИ МАТЕРИАЛЛАР: дастур ва тартиб қоидалари; топосемка.

ЭСАЛАТМА: Самарқанд шаҳрида Амир Темур ёдгорлиги ўрнатиладиган жой учун, илгари эълон қилинган курик тугалланмаганлиги сабабли курик қатнашчиларига илтимос қила-

миз: ёдгорлик учун ажратилган жой аниқ бўлгунча қадар мемориал мажмуи (комплекс) учун ҳайкалтарошлик композицияси устида ишлаб турилисин.

Топосемкани олиш учун, март ойининг бошида Тошкент шаҳридаги, белгиланган телефонлар орқали мурожаат этилисин, Самарқанд шаҳридаги қатнашувчилар учун 33-14-03, 33-15-33 телефон рақамлари орқали, ёки Мирзо Улуғбек кўчаси, 35-уйда жойлашган Самарқанд меъморчилик бошқармасига мурожаат этилисин.

ТАҚДИМ ҚИЛИНАДИГАН МАТЕРИАЛЛАР ТАРКИБИ: Курик қатнашувчилари кўйидаги материалларни тақдим этадилар:

модел (миқёс ва материаллар муаллиф ихтиёрига); тахмин тархи 1:2000 миқёсида; бош тархи 1:1000 миқёсида; тарх ва ёймалар 1:50 миқёсида; перспектива ёки макет муаллиф ихтиёрига; курик лойиҳалари 1,0x1,0 м ёки 60x80 смли стандартга мос бўлган панштелларда баҳарлилади;

қисқача тушунтириш хатида муаллиф танлаган принцип ва композицион принцип ва композицион услублар, ишлатиладиган конструкциялар изоҳланади.

КУРИК ТАРТИБ ҚОИДАЛАРИ: Лойиҳалар 15 май 1995 йил соат 17.00 га қадар тақдим қилиниши лозим.

Лойиҳалар курсатилган вақтгача ва почтахоҳона топширилган

вақтидан бошлаб тақдим қилинган деб ҳисобланади.

Бошқа шахарлик курик қатнашувчилари лойиҳа билан барабар ҳайъат номига лойиҳа жўнатилган куни турғисидаги почта қатнашувчиларининг тартиб рақами тасдиқланган телеграмма юбориладилар.

Курик 28 феврал 1995 йилдан 28 май 1995 йилгача утказилади.

МУКОФОТ СОНИ ВА ҚИЙМАТИ: Энг яхши лойиҳалар учун кўйидаги мукофотлар белгиланган:

биринчи — 25000 сум
иккинчи — 20000 сум
учинчи — 10000 сум

КУРИК ҲАҚАМЛАРИ ҲАЙЪАТИ
Курик лойиҳалари махсус ташкил этилган ҳақамлар ҳайъати томонидан кўриб чиқилади.

Ҳақамлар ҳайъати қарори чиққунга қадар, тақдим этилган лойиҳалардан кўргазма ташкил этилади ва жамоатчилик муҳокамаси утказилади.

Жамоатчилик муҳокамаси натижалари ҳақамлар ҳайъати ахбороти учун утказилади.

Курик лойиҳалар уч рақамли девиз (шиор) билан белгиланади. Девиз кўриққа тақдим этилган ҳар бир лойиҳа ҳужжатининг унв томонидаги тена бурчагида, ҳамда девиз конвертида ифодаланади (рақамлар баландлиги 1 см).

Девиз конвертида лойиҳа билан биргаликда муҳрланган тартиб

тибда маълумотнома варақаси берилиб, унда лойиҳа муаллифининг исми шарифи, ёши, болаларининг сони ва манзилгоҳи курсатиллади.

Агар лойиҳа бир қанча муаллифлар томонидан баҳарилган бўлса, у ҳолда девиз конвертида тасвир этилувчи мукофоти шу муаллифлар орасида узаоро тақсимлаш тўғрисида улар имзо чеккан алоҳида варақа бўлиши шарт.

Курик лойиҳалари Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлигида намойиш этилиши керак. Тошкент шаҳри, Навоий кўчаси, 30.

Курик тўғрисидаги масалалар юзасидан 32-29-51, 32-27-78 телефон рақамлари орқали курик ҳақамлари ҳайъатининг жавабгар котибаси З. А. Шодихоновага мурожаат қилинади.

Мукофот олганларнинг лойиҳасига оид девиз конвертлари ҳақамлар ҳайъатининг мажлисида очиб кўрилади, қолганлари эса йўқ қилинади.

Курик дастури талабига жавоб бермайдиган ва курсатилган мuddатдан кейин топширилган лойиҳалар ҳақамлар томонидан баҳоланмайди.

Куриққа топширилган лойиҳаларни муаллифлар бир ой мuddат ичидагина лойиҳа олишга талабдордирлар. Бир ой мuddат ўтиши билан лойиҳаларни сақлашни учун даъво қабул қилинмайди.

Биринчи ўриндаги мукофотни олган лойиҳа муаллифига эса буюртмачи белгиланган мuddатда монументни ўрнатиш учун лойиҳани ишлаб чиқиш топширилади.

8 ШУМ БОЛАННИНГ ЧОЙХОНАСИ

ЛАЗЗАТЛИ ШУРВА СИРИ

Ҳар жумадаги улфатчилик Уста бунанинг ховлисида бошланган эди. Улфатлар тушликка шурва, кечкурун палов қиладиган бўлиди. Купинча шурвани Гафур ака тайёрлардилар. Гафур аканинг хуллама аталмиш таомлари гоят лаззатли бўларди. Қозонга кутларнинг бари тушарди, баҳор кезларида ток баргидан тортиб, довулчачага қозонга тушарди.

Одатдагидек, Гафур ака шурвани бошлаб юбордилар. Бу, болалар ошпазга қарашар, утин ерар, сабзавот артар, хуллас, Гафур ака нимани буюрсалар, шуни бажарарди. Гафур ака Уста бува берган гўштини олиб, шурва ва ошликка ажратар эканлар, гўшт камлигини айтидилар, шурвага товук тушганда янада лаззатли бўларди, дедилар. Буни эшитган Уста бува: «Сен йўқдан бор қиладиган, оздан мўл қиладиган ажойиб пазандасан,

ра-чи, уша лули яна қачон келади, дедилар». Гафур ака уларнида йўқ мамнун куларди-лар. «—Ойингга, лули амаким фақат жума кунлари овга чиқарканлар, дегин». Бола кетгач, биздаги хайронлик, шубҳани тарқатмоқ учун: «—Курдиларингми, биз савоб иш қилдик, аввало хўрозни чулоқлик азобидан кутқардик, иккинчидан, эгасининг дуосини олдик», дедилар Гафур ака. Уста бува жума номозидан қайтган, шурва сузилди. Шурвадаги товукни уйдан келганини Уста бува ва улфатларига айтидилар. Улар «Гафурча хуллама»ни мактай-мактай ичдилар. Кечкурун ошдан сунг улфатлар тарқалаётганда Гафур ака қўлимга кичик бир тугунча тутқаздилар-да, уни кучадаги ариққа ташлашимни буюрдилар. Тугунчада чулоқ хўрознинг оёқ-каласи ва патлари бор эди...
ЯХШИ ОТГА БИР ҚАМЧИ...

Менинг бир бокам борлар. Ешлигиде ота-онадан етим қилиб, болалар уйда тарбияланган. Совет даврида болалар уйда таълим-тарбия рух тилида бўларди. Зотан, бокам ҳам рус мактабига ўқиган, институтда рух гуруписини тугатган. Темир йул транспорти институтини узоқ йиллар дарс берган, доцент, кафедра муdiri, декан лавозимда ишлаган. Табиий ўзбек адабий тилига нуноқроқ, лекин ўзбекча сузлашуви беамалло эплайди. Бир кун Каддибоддаги озиқ-оврат дуконидан мол харид қиллаётганда Гафур ака кириб келибдилар. Одатда уларига ёққан яхши газал ёсалар, яқинларига ўқиб беришни ёки ўқитиришни ёқтирардилар. Гафур ака дукондагилар билан саломлашиб, ёиларидан газета чиқарибдилар-да, мана шу газални ўқиб берчи, дегя бокамга узатибдилар. У минг жи-

1989 йилнинг кузида Афғонистон пойтахти Қобул шаҳрида бўлганимда қўлимга «Анис» («Хамсухбат») рузномаси тушиб қолди. Рузноманинг тўртинчи бетиде таниқли ёзувчимиз Немаат Аминовнинг расмини ва хикоясини кўриб хурсанд бўлдим. «Анис»нинг муҳаррири Жалол Нуруний экан. Афғонистон журналистлар уюшмасида бу ажойиб, очик кўнгил, яхшусўбат инсон, мохир ҳажнавис адиб билан учрашиб қўйишдан танишдим. Жалол Нуруний менга уз китобларидан хотира учун ҳадя қилди.

Жалол Нуруний

Мева-сабзавот маҳсулотлари тайёрлаш корхонасининг бошлиғи ўз хонасида утирган эди. Бирдан телефон жингиллади. У гушақни кутарди: — Алло, бу бошлиқми? — Ҳа, эшитаман, хизмат? — Сиз билан вазир гап-лашмоқчи...
Бироздан сунг гушақдан вазирнинг овози эшитилди. — Салом, ахволингиз қандай? Бир олам бор, узингизнинг укалонлардан. У учун вазирликка муносиб иш тополмади. Корхонангизда ишга жойлаштиришнинги иложи борми? — Жаноб вазир... нега бўлмас экан. Юборинг... — Бўлмаса, ҳозир юбораман. Исми Абдулғаффоржон. — Хўп булади. Ана эзиб кўйимиз... «Абдулғаффоржон». Оралдан янги сот улди. Телефон кўнгириги яна баланд жингиллади. Бошлиқ гушақни кутарди. — Уртоқ бошлиқ, салом.

— Эшитаман, хизмат? — Мен Муниман, вазирликдан бозовта қилмаман. Ҳой, сизга нима булди, танимаяписми? Ахир биз синфдош эдик-ку... — Ҳа... уэр, салом. Мунг соҳиб, ахволлар яхшими? Хизмат? — Ташаккур. Битта илтимосча бор эди. Биронга мойлирог иш жойингиз борми?... — Ким учун? Бемалол айтваринг. Иложини топамиз. — Бир яқин дустим бор. Яхши йитиг, мактаб қурган... Исми Абдулғаффоржон. Ҳозир олдинги топга юбораман. Бир яхши жой топиб беринг. Хурсанд бўлисин. — Бажону дил, соҳиб. Ана эзиб кўйим «Абдулғаффоржон» тушдан олдин яна телефонингиз

Жалол Нуруний асли шифокор бўлиб Санкт-Петербург-да тахсил олган. У менга уша учрашувда шундай деган эди: «Мен азият чеккан халқимнинг дардини нафақат дори-дармон билан, балки мутоба, қизиқ хангомалар билан ҳам даволайман».

Жалол Нурунийнинг ҳажвийлари Убайд Законий ва Шайх Саъдийнинг ҳикоятларини эслатади. Адибнинг бир неча кичик асарларини сизларнинг ҳўқмингизга ҳавола этишимиз лозим топдим.

ТАРЖИМОН

тайёрлаш корхонасининг раҳбари, автомобиллар трестининг бошлиғи... ва хуллас, бир неча обрўди мансаблору бемансаб кишилар Абдулғаффоржонни ишга жойлаштириш ҳақида илтимос қилишди. — Эртаси кунга ҳам телефон бир лаҳза тинмади. Ниҳоят кечта бориб Абдулғаффоржон келди. — Салом, уртоқ бошлиқ, исимингиз Абдулғаффоржон... Бошлиқ сизгичи уридан туриб тавозеъ билан Абдулғаффоржонни қарши олди. — Хайриятки вақтида келдингиз! Агар бугун ҳам келмаганингизда мен бу зорманда телефонингиз дастидан алому тамом бўлардим. Бошлиқ зултик билан бўлим мудирларини йигди. Сунг Абдулғаффоржоннинг қўлидан ушлаб туғри ўз курсейига утқазди-да деди: — Бу жаноб энди менинг уринида ишлайди. У кишининг қўлаб-қувватловчи акашонлари шу қалар кўтки, ўз вазирамдан пастроқ ишга кўйишнинг ҳеч иложи йўқ.

«...ВА ҲОКАЗО»

— Уртоқ муҳаррир, аниқроқ қилиб айтмадингиз, менинг достоним чоп бўладими ё...? — Азиз биродар ёзган нарсангизнинг достон деб бўлмади, достоннавислик қоидаларига риоя қилмагансиз. — Бўлмаса уни лавҳа рукни остида чоп қилинглр. — У лавҳа ҳам эмас... — Достон, мақола, фелетон бўлмаса, демак шарҳ экан-да? — Жон биродар, шарҳ ҳам журналистиканинг узиға хос жанрларидан ҳисобланади. Афсуски сиз ёзган нарсая шарҳ жанрининг талабларига жавоб бермади. — Бўлмаса уни «Хотира дафтаридан» деб босиб

ЧИҚАРИНГ?

— Қани энди ёзганингиз хотира бўлса... — Ҳеч бўлмаса «Газетхон мактуби» сифатида эълон қилиш мумкиндир, ахир? — Афсуски ёзган нарсангиз мактуб ҳам эмас. Билмадим, қайси рукнига туғри келаркин. — Эзвчи бироз уйлаб қолди-да деди: — Дўхтурлар иш кабинетининг эшиғига «Мен юқумли, урولوғик, тери ва ҳоказо касалликларни даволайман», — деб ёзиб қўяди. Демак «ҳоказо» деган касаллик ҳам бор. Касаллик борми, жанр ҳам бор. Худо ҳайрингизни берсин, газетангизда «Ва ҳоказо» деган рукн очинг, ёзганларини бемалол чоп этаверасиз.

Дари тилидан Шоқаҳҳор САЛИМОВ таржималари

Нормат тога — Чойхонамида бот-бот қатлаб турадиган навқирон чойхўрларинингиз. У ҳар хил келпадан шунчаки ган сотиб кетмайдилар — бир чиндим хашларимиз, тоғанда ҳажия, тоғмангайд илтермедиялар кутариб келиб қолади. Махсулоти ёмонмас, яқинда чойхонанинг энг ашаддий, қилин қирққа ёрданган чойхўрлари ҳам буни, жиддий мунозара билан, тан олинди, охирида: «Майли, уни не-тетюлини ҳажичи деб ёзишарията чидаймиз», дейишди. Асқанда гап бошқа еқда. Чойхонада Нормат Тоғанин китоби чиққанини эшитмаган чойхўр қолмаган; беҳабарларга эса айтиб қўймоқчимиз: бу гап рост! «Камалак» напширетида «Паловхўрурага мактуб» деган номда чиққан (озмас-қўмас ишқ минг дона) китобчадаги ҳажвийлар, ҳақлар, илтермедиялар: — ҳамма ҳаммаси Нормат Тоғанин қаламига мансуб. Биз шу китобчадан бир шинни кўлупни сизга илти-

диқ, таъминни тоғиб, баҳосини беринг.
ШУМ БОЛА ЧАЙКОВЧИ: — Бир йула икки пишингизиям оламан, дейсизми? Олсангиз-ку, майлига, лекин аввал булай бир нархини келишиб олайлик-да, оқанан жонидан. Хўп, айтил-чи, қанчадан олмоқчисиз?
ТАМАГИР: — Олиб ташлайман, лезингиз, лекин олининг берилиши бор-да, укаганим.
ПОРАХУР: — Тишингизни оламан, денг, куруқдан куруққачи!
ДИМОҒДОР: — Нима! Тиш оладатинг сен-у, оғизини мен очайми! Керак бўлса узингизни очиб ол-да!
ҒИЙБАТЧИ: — Ярамас тиш-ей, докторинг олдидаям оғрингизни тухтинмайди. Сизиям на-зарига илмайотгани, бунинг бир балоси бор, дўхтур...
ҲАДИКЧИ: — Бу дўхтури тухтингизнинг қўллари бундай қаттирар экан, тишимизни қўшиб сугуриб олмаса турга эди.
ТЕКИНХУР: — Дўхтур, мана чиринган тишимни сугуриб, урнига бошқардан сугуриб тишларингизнинг дурустлигини биронга бермайсизми?
ДАЛЛОЛ: — Мана шу тенгадаги ярми синган тишимни олинг. Э, у қорайган жойдан куракманг, синалган, яқин тиш. Олинг, иккиланмасдан олаверинг, дўхтур, пушаймон қилмайсиз!
ИҒВОГАР: — Бу дейман, дўхтур сугуриган тишларини чунга-гита солиб қуялти. Ҳа-а, одамларнинг қузини шамғалат қилиб, соғ тишларини сугуриб олиб яшраётган бўлса керак-да.
ДАНҒАСА: — Илтимос дўхтур, менинг уриниға узингиз «а-а», деб оғзингизни оча қолинг.
ЯЛҚОВ: — Билмайдим, дўхтур, узингиз текшириб аниқламангиз, қайсинини оғрингизнинг аниқлашгача ҳафсала бўлмади.
ҚУШИБ ЕЗУВЧИ: — Биламан, битта тишимни олдингиз, лекин шу сиракага иккита олдим, деб эзиб беринг, илтимос.

ЛАГАНБАРДОР: — Бошим қулингизда, сиз нима десангиз шу, дўхтурингиз. Исаганингизни сугураверинг. Майли, сайлаб қўриб, узингизга ёққан энг яхшисини сугуриб олаверинг. Бизга сиздан қолганларини булаваради.
СОТУВЧИ: — Оғрик тишини кўратинг, дейсизми? Қур-ситаману, лекин олдиндан бўлсангиз, халитидай озгина «шапка»си бор-да, ажазон.
МАҒЗИН МУДИРИ: — Олсангиз, битта оғрик тишга битта соғ тиш қўшиб олсангиз. Олмангиз, илтиперингиз!
АРОҚХУР: Ҳа-чир-риган экан, сениб келди. Делчингизни, туклгизини ишқилиб?
ТУХМАТЧИ: — Хузурингизга киратганимиза иккита тишим оғринган эди. Сиз бор-йўзи битта тишимни сугуридингиз. Хўп, иккинчи оғрик тишимни қаеққа тўмол қилдингиз?
ЭЗМА: — Шу десангиз, бундан етти йил бурун... Ҳа, тишимнинг оғрик тарихини айтмоқчиман-да!
ҚИНҒИР: — Нега қузини юмиб, оғизини очарканман? Қу-

лингизга қараб турмасам, айтиб бўлмайми...
ВАЪДАБОЗ: — Сизни ишонтириб айтмангиз, дўхтур, агар шу берган дорингиз ҳам қор қилмасиз, эртанга келиб тишининг ҳаммасини сугуририб ташлайман.
РЕВИЗОР: — Пошмангиз, мен эртанга бир шеф билан ташлашиб қурай, агар акт билан ҳисобдан чиқаришга рози бўлса, кейин сугуравериз.
МАНСАБПАРАСТ: — Олиб ташлайман, деган гапдан боқсангизни билмайсизми, қулогимга худди, ваифангиздан олиб ташлайман, дегандек эшитишгадиги овозингиз.
БУХГАЛТЕР: — Авайлаб тортинг, дўхтур, бир. Сизга проксит парса қўриганин билан бир тиш хисобда менинг балансимда турибди, икки.
МУҲБИР: — Сир бўлмаса айтил-чи, дўхтур, нега мендан аввал хузурингизга кирганларнинг ҳаммасига, тишини оламан, сугураман, дегандингиз, биронгизгама даволадан оғиз очмаганингиз? Меникини бўлса даволамқчи бўлаётисиз?
МАМОНТНИНГ СУЯГИ
Бир киши хотинига деди: — Ота-онанг бизни бошлаб лақиллатишган экан. «Қизимиз камтарин, тортинч, кийимга уч эмас, пардозандозга берилмаган, пазанда, масаллиғни тежаб-тергаб ишлатади, гап қатарини билмайди», дейишганди. Ҳаммаси тескари чикди-ку. — Айб сизнинг ота-онангизда — деди келин ҳозир-жавоблик билан, — «Углимиз соддагина, мўмин-қобил, нима десангиз ишониб кетаверадилар», дейишмаганида шунча бўлмасди.
Бир йигит танишидан сураб қолди: — Биродар, турмушингга ҳавасим келади. Эру хотин жуда иноқ шайсизлар, уришиш, жанжаллашиш нима-лигини билмайсизлар. Биз бўлсак ҳар кун... Айт-чи, бунинг бир сирни борми? — Бор-да. Биринчи қундақон келишиб олганмиз. Жиддий масалаларни мен, иккинчи даражали масалаларни хотиним ҳал қиладиган бўлган. Ҳозирча менга иш йўқ...
Раҳима дугонеси Салимага мактанди: — Рустам деган йигит билан танишдим. Вуй, биласанми у менга нима совга қилди? — Биламан, — деди Раҳима бепарвогина, — қўшни маҳаллалик қассоб ийгитми, у сенга мамонтнинг жағ сўягини олиб келган. — Вуй қавқудан билдингиз? — Бу ҳақда дастлаб Ҳалимадан эшитувдим. Кейин узим гувоҳ бўлдим.
Турсунбой МАХМУДОВ

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЕЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
НОШИР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «ШАРҚ» НАПШИРЁТ-МАТБАА КОНЦЕРНИ

ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САЊЪАТИ
Манзил: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32.
Телефонлар: қабулхона — 33-52-91, хатлар ва оммавий ишлар бўлими — 32-54-56
«Шарқ» напширёт-матбаа концерни босмоқхонаси. Манзил: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй

Бош муҳаррир: Аҳмадҷон МЕЛИБОВ
Тахрир ҳайъати: Мурод АБДУЛЛАЕВ (назм ва наср бўлими мудир), Далахон ЕҚУБОВ, Одил ЕҚУБОВ, Анвар ЖАББОРОВ, Баҳодир ЖАЛОЛОВ, Апурали ЖУРАЕВ (санъат бўлими мудир), Маҳмуд САБДИЙ (танқид ва адабиётшунослик бўлими мудир), Шароф УСНАТДИНОВ, Озод ШАРАФИДИНОВ, Иброҳим ҒАФУРОВ (бош муҳаррир урибосари), Бекқул ЭҒАМҚУЛОВ (масъул котиб)
Навбатчи муҳаррир — Апурали ЖУРАЕВ
Редакцияга келган қўлезмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят пуқтан назаридан фарқлангани мумкин.